

Vedení KSČ o disentu a opozici

Dokumenty
z ledna 1986 – října 1989

Praha 1999

Demokratická revoluce
v Československu 1989

Studijní materiály

Mezinárodní konference
Demokratická revoluce v Československu 1989
Předpoklady, průběh a bezprostřední výsledky
Praha 14.–16. října 1999

Studijní materiály
Sešit 4

Vedení KSČ o disentu a opozici

Dokumenty z ledna 1986 – října 1989

K vydání připravil František Koudelka
ve spolupráci s Alenou Noskovou a Vilémem Prečanem

Československé dokumentační středisko, o.p.s.
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Praha 1999

Soubor studijních materiálů pro mezinárodní konferenci Demokratická revoluce v Československu 1989 – předpoklady, průběh a bezprostřední výsledky (Praha 14.–16. října 1999) je uspořádán takto:

- Sešit 1: Československá cesta k demokracii
Chronologie událostí 1985–1989
- Sešit 2: Bibliografie k dějinám Československa 1969–1990
- Sešit 3: Hlasy občanské společnosti 1987–1989 (do 17. listopadu)
Výběr z textů a dokumentů
- Sešit 4: Vedení KSČ o disentu a opozici
Dokumenty z ledna 1986 – října 1989
- Sešit 5: Situační zprávy ústředního aparátu KSČ
(20. listopadu – 1. prosince 1989)
- Sešit 6: Pokyny a směrnice vedení KSČ nižším stranickým složkám
(19. listopadu – 1. prosince 1989)
- Sešit 7: K vývoji sovětské politiky vůči státům Varšavské smlouvy
Dokumenty a materiály 1989–1990

Na přípravě studijních materiálů se podíleli Jaroslav Cuhra, Věra Břeňová, Milena Janišová, František Koudelka, Alena Nosková, Slavěna Rohlíková, Zdeněk Sládek, Jiří Suk, Oldřich Tůma. Práci na projektu řídil Vilém Prečan

Vydáno s podporou National Security Archive, Washington D.C.

© ČSDS a ÚSD AV ČR, 1999
ISBN 80-85270-94-3

Úvod

Problematika disentu a opozice patří k relativně nejlépe zpracovaným tématům dějin Československa v 70. a 80. letech – jsou zmapována ohniska občanské společnosti, jak se postupně vynořovala zpod hladiny reálněsocialistického klidu a nehybnosti, a máme k dispozici spolehlivě uspořádané a většinou i publikované texty alespoň nejdůležitějších občanských iniciativ. Podobně existuje i poměrně slušný přehled o perzekučních a rozkladných aktivitách aparátu tajné politické policie – Státní bezpečnosti – směřujících k potlačení a zneškodnění jakékoli nezávislé občanské vůle, i o soudní perzekuci aktivit nesených občanskými a opozičními postoji či náboženským přesvědčením.

Předkládaný soubor deseti dokumentů představuje první krok k systematictějšímu a na autentických pramenech založenému hledání odpovědi na otázku, jak hodnotilo ve sledovaném období (1985–1989) mocenskopolitické centrum komunistického režimu – předsednictvo ústředního výboru KSČ – váhu společenského faktoru označovaného ve veřejné propagandě i v interních stranických dokumentech souhrnným pojmenováním „vnitřní nepřítel“, „antisocialistické síly“, „nelegální struktury“. A dále, jaké závěry byly z takového hodnocení vyzvozeny, jaké podněty vycházely z centra v podobě směrnic a pokynů nižším složkám pevně centralizovaného aparátu a armády funkcionářů strany, jež v době před 17. listopadem 1989 ve svých řadách sdružovala více než milion sedm set tisíc členů a kandidátů, z nichž něco málo přes milion vstoupilo do KSČ po roce 1970?

Ze studia písemností někdejšího ústředního výboru KSČ vyplývá, že předsednictvo ÚV KSČ od března 1985 do dubna 1988 neprojednávalo žádnou souhrnnou samostatnou zprávu o aktivitách „vnitřního nepřítel“, jež by byla výsledkem činnosti a analýz aparátu KSČ. V řečeném časovém úseku se předsednictvo jako grémium (generální tajemník měl vlastní přísun informací) seznamovalo s danou problematikou jen při projednávání zpráv o činnosti a úkolech Sboru národní bezpečnosti, které vždy obsahovaly obsáhlý oddíl o takzvané bezpečnostní situaci.

V uvedeném časovém úseku předsednictvo projednalo či vzalo na vědomí celkem pět takových zpráv, zpracovaných složkami příslušného ministerstva a předkládaných federálním ministrem vnitra. Publikujeme z nich, a to z oddílů „bezpečnostní situace“, tři obsáhlejší pasáže tematicky se dotýkající – v jazyce autorů zprávy – vnitřního a vnějšího protivníka a církevně politické situace (dokumenty č. 1–3).

V dubnu 1988 předsednictvo dosavadní praxi rázem změnilo. Na zasedání 22. dubna 1988 projednalo ústně podávanou zprávu generálního tajemníka Jakeše „o aktivizaci sil vnitřního a vnějšího nepřítel“ (o jejím obsahu nejsou

žádné záznamy a možná se už nikdy neobjeví) a uložilo tajemníkovi Janu Fojtíkovi, aby na příští schůzi předložil návrh informace pro krajské a okresní výbory i členstvo strany. O týden později se pak předsednictvo již zabývalo návrhem textu takové vnitrostranické instrukce, který byl po zpracování interní diskuse rozeslán v definitivním znění spolu s dopisem sekretariátu ÚV KSČ jako „Informace o aktivizaci a činnosti nepřátelských sil v procesu přestavby a demokratizace“, určená nejen funkcionářům, ale všem členům a kandidátům strany, a to k projednání na nejbližší členské schůzi (dokument č. 4).

V následujícím období se předsednictvo bezpečnostní situací či aktivitami vnitřního a vnějšího protivníka zabývalo poměrně často: do konce roku 1988 ještě třináctkrát a v roce 1989 (do listopadu) jedenáctkrát. Kromě toho dostali členové předsednictva v uvedené době – pouze pro informaci – celkem deset písemných zpráv. Na zpracování všech informací a podkladů pro jednání se podílel aparát KSČ v daleko větší míře než dříve, i když nadále využíval zpráv připravených složkami ministerstva vnitra. (Členové předsednictva a sekretariát měli k dispozici také výsledky monitorovací služby Československého rozhlasu o zahraničním vysílání v českém a slovenském jazyce a Federálního úřadu pro tisk a informace, resp. ČTK o zahraničním tisku.)

Z materiálu dochovaného za rok 1989 jsme vybrali dalších šest dokumentů (dokumenty č. 5–10). Svědčí o tom, že nesmiřitelně odmítavý postoj vedení KSČ vůči nezávislým občanským iniciativám a opozici se v celém sledovaném období nezměnil. Nové bylo to, že zápas s nimi nebyl veden už jen prostředky policejní, soudní a existenční perzekuce jako dosud. Z dokumentů, jež se tu uveřejňují, například z rozboru petičního textu Několik vět, je zřejmé, jak vážně se vedení KSČ snažilo funkcionářům i členům KSČ poskytnout protiarumenty, aby je vyzbrojilo či učinilo imunními proti údajné demagogii „nepřátel“ (dokument č. 8).

Odmítání nabídek k dialogu, kritiky neudržitelného stavu a požadavků na demokratizaci systému, jež vycházely z jiných než oficiálních struktur, a setrvávání na nepřátelství vůči nim výrazně odlišovaly postoj KSČ od politiky vládnoucích komunistických stran v Polsku a Maďarsku. Podstatně to spoluurčilo podobu revolučního převratu v Československu na sklonku roku 1989.

*

Předkládaný soubor dokumentů vydáváme s nezbytnými opravami evidentních chyb předlohy, jako jsou například překlepy či pravopisné nedostatky, zejména interpunkce; při psaní s-z, velkých písmen, názvů organizací a institucí vycházíme ze současného úzu. Zkratky, které dnes už nejsou běžné, jsou rozepsány. Nepatrný rozsah poznámkového aparátu je dán charakterem a účelem publikace. Všech deset dokumentů se zveřejňuje poprvé.

F. K. – V. P.

DOKUMENTY

Část zprávy ministra vnitra Vratislava Vajnara Zhodnocení úkolů SNB, PS a vojsk MV po XVI. sjezdu KSC. Cíle a hlavní úkoly služební činnosti SNB, PS a vojsk MV po XVII. sjezdu KSC v letech 1986–1990, předložené předsednictvu ÚV KSC¹

[...]

Stabilní vnitropolitická situace a důsledné uplatňování politiky strany po XVI. sjezdu KSC vedly k dalšímu paralyzování protispoločenské antisocialistické činnosti i omezení počtu osob ochotných se na ní podílet. Mimo jednotlivce, kteří hrubě porušili zákony, nebylo nutné při zabraňování této činnosti používat represivní opatření. Soustavně se naproti tomu zvyšovalo využití rozkladných, preventivních opatření, jejichž cílem je dále zvyšovat politickou izolaci těchto elementů v naší společnosti a narušovat jejich vzájemné kontakty. V nepřátelské činnosti pokračuje v současné době pouze málo početná, názorově značně různorodá skupina antisocialistických živlů, které se koncem 70. let soustředily v tzv. Chartě a VONS (Výbor na ochranu nespravedlivě stíhaných).²

Vzhledem k tomu, že pokusy otevřeně útočit proti socialistickému zřízení nenacházejí ohlas u našich občanů a vedou k plné izolaci těchto živlů, snaží se v posledních letech parazitovat na problémech boje proti válce a mírového hnutí, případně demagogicky vystupovat k ekologickým problémům či jiným celospolečenským otázkám, které jsou předmětem trvalé pozornosti stranických a státních orgánů. Těžiště jejich činnosti spočívá převážně ve zpracování tendenčních, pomlouvačných nepřátelsky zaměřených písemností, které jsou v zahraničí zneužívány k diskreditaci ČSSR. Morální a hmotnou podporu nacházejí u zahraničních podvratných center, exponentů čs. emigrace, ale i některých oficiálních představitelů buržoazních vládnoucích kruhů, kteří je zneužívají jako nástroje k útokům proti socialistickému zřízení v ČSSR. I přes politickou izolaci vnitřních antisocialistických živlů nelze jejich činnost zlehčovat nebo podceňovat. Zejména nelze podceňovat potenciální nebezpečí, které by mohlo v určitých mezinárodních nebo i vnitropolitických či ekonomických podmínkách vzniknout v důsledku jejich působení – zprostředkovaného zahraničními centry ideologické diverze – na názory i jednání určitých vrstev. Proto patří k trvalým úkolům bezpečnostních orgánů účinněji odhalovat a mařit nepřátelskou činnost vnitřních antisocialistických elementů a znemožňovat jejich spojení do zahraničí.

Ve snaze vyhnout se represivním opatřením se nepřátelské elementy snaží udržet svoji činnost na hranici zákonnosti. V poslední době se u některých z nich projevuje tendence ověřovat, jak pevně je tato hranice vymezena

v praxi bezpečnostních a dalších orgánů činných v trestním řízení, i pokusy zkoušet míru politicky zdůvodněné tolerance socialistického zřízení v případech narušených platných zákonných norem z jejich strany. Je proto potřebné ujasnit si a ujednotit postup všech orgánů činných v trestním řízení proti této činnosti a důsledně a pružně využívat k jejímu postihu a paralyzování všech sankcí a možností, které dává náš právní řád.

K omezování protispolečenské činnosti neaktivnějších antisocialistických živlů jsou prováděna preventivní a rozkladná opatření. Dobrých výsledků je dosahováno při rozkladných opatřeních; preventivní činnost (pohovory, výstrahy, administrativně právní a procesně právní opatření) nepřináší dosud potřebný efekt. Určitého útlumu protispolečenské aktivity se takto daří dosahovat jen u některých jednotlivců.

Rovněž na úseku církevní politiky je situace v zásadě klidná a stabilizovaná. Příslušné státní orgány důsledně prosazují zákony, vymezující postavení církvi a náboženských společností, duchovních i věřících při výkonu náboženského kultu. Podstatná většina církevních hodnostářů i řadových duchovních zaujímá loajální postoje, má zájem na udržování vztahů vzájemného respektování mezi církvemi, náboženskými společnostmi a státem. Pozitivní úlohu sehrává Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* (SKD PIT), které přes soustavné tvrdé útoky Vatikánu, osobně papeže a představitelů našeho reakčního kléru, má nadále pevné místo v naší společnosti. Převážná část věřících se aktivně účastní na socialistické výstavbě a svou prací napomáhá k dosažení cílů politiky KSČ. Přesto nepřátelé socialismu neustávají v pokusech postavit církev, zejména římskokatolickou, a náboženské společnosti proti státu. Snaží se zneužít jejich specifického postavení ve společenské nadstavbě i úlohy, kterou sehrály v historii našich národů. K nepřátelské činnosti hodlají využít jak organizační struktury církvi a náboženských společností, tak početnou základnu věřících, jež považují za potenciální spojení v boji proti socialismu. Nebezpečné jsou jejich snahy ovlivňovat přímo činnost jednotlivých církvi a náboženských společností, získávat je pro antisocialistické ideje nebo pro takové formy propagace náboženství, jejichž cílem je rozvracet ideovou jednotu socialistického státu a postavit věřící do tábora ideologických nepřátel socialismu.

Počátkem 80. let zřetelně zesílily snahy Vatikánu a reakčního kléru dosáhnout destabilizace církevně politických poměrů v ČSSR. Reakční špičky církevní hierchie v čele s kardinálem Tomáškem se soustavně snaží zneužívat vliv církve na věřící proti politice strany a státu. Otevřeně se pokoušejí o likvidaci nebo alespoň narušení činnosti SKD PIT, které označují za nástroj státu, oslabující jednotu církve a její akceschopnost. Těmto snahám se ve spolupráci s orgány státní správy daří čelit. Proto se Vatikán snaží systematicky budovat a aktivizovat činnost tzv. tajné církve, která má působit tam,

kde oficiální církev možnosti nemá. Nebezpečnost její činnosti spočívá v tom, že působí konspirativně a vymyká se kontrole státních orgánů. Intenzivně se zaměřuje především na působení mezi mládeží. Její aktivisté se snaží rozšiřovat prostor pro negativní působení římskokatolické církve na občany, organizovat nepovolenou výuku náboženství. K náboženskému působení využívají i různých společenských a kulturních akcí, které mnohdy sami organizují. Tato činnost vyžaduje, aby jí byla věnována zvýšená pozornost státních bezpečnostních orgánů i společenských organizací.

V posledních letech se stále častěji setkáváme s pokusy zneužívat různých náboženských akcí, např. poutí, jichž se tradičně zúčastňuje velký počet věřících k organizovanému antisocialisticky motivovanému vystoupení poměrně početných skupin mládeže, včetně nezletilých. Výrazným příkladem v roce 1985 bylo shromáždění na Velehradě k 1100. výročí smrti Metoděje.

Vzrůstající aktivita legální i nelegální římskokatolické církve, ale i zakázaných náboženských sekt vyžaduje ofenzivnější postup příslušných státních orgánů i bezpečnosti. Mnohem více pozornosti je nutno věnovat soustavnému budování kvalitní agenturní sítě s úkolem získávat přesné, ověřené informace o záměrech Vatikánu, o činnosti reakčních sil v řadách československého kléru, o útocích proti SKD PIT, o organizační struktuře a činnosti tajné církve, o činnosti mezi mládeží a další státobezpečnostní poznatky z této oblasti. Proti organizátorům nedovolené náboženské činnosti, zejména mezi mládeží, je třeba nadále uplatňovat nejen účinná represivní, preventivní a rozkladná opatření. V plné míře je nutno využívat i další možnosti, které poskytuje náš právní řád a celý socialistický a politický systém k aktivnímu politicko-výchovnému působení i k ochraně společnosti před touto činností. Prosazování církevní politiky strany přitom vyžaduje citlivý, rozvážný postup tak, aby nesprávné, neuvážené zákroky a opatření nevedly k narušení vztahů masy věřících občanů k socialistické společnosti.

[...]

SÚA, ÚV KSČ – předsednictvo, č.j. 10116.

-
- 1 Zprávu projednalo předsednictvo ÚV KSČ na své 149. schůzi 5. února 1986.
 - 2 Správný název je Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných.

Část zprávy ministra vnitra V. Vajnara Zhodnocení plnění hlavních úkolů SNB, PS a vojsk MV v roce 1986, předložené předsednictvu ÚV KSČ.¹

[...]

Základní tendencí v činnosti vnitřních nepřátel bylo úsilí prolomit izolaci, ve které se nacházejí, a vytvořit akceschopnou základnu pro protisocialistickou činnost. S tímto cílem byly vedeny snahy prezentovat „Chartu“ jako představitele tzv. nezávislého mírového, případně občanského hnutí v ČSSR.

Se záměrem podpořit „Chartu“ v uvedených cílech se snažili političtí činitelé některých kapitalistických států, zejména USA a Velké Británie o „konzultativní“ setkání se signatáři „Charty“ a publicitu těchto setkání v zahraničí a prostřednictvím štvavých vysílačů i v ČSSR.

Činnost jednotlivých aktivizujících se skupinek signatářů „Charty“ je pod kontrolou. V protispolečenské aktivitě pokračuje skupina 30–40 neaktivnějších signatářů „Charty“ – např. V. Havel, V. Benda, P. Uhl, J. Šabata, J. Dienstbier, L. Lis, A. Marvanová a další. Zaměřují se zejména na tvorbu nepřátelských písemností, které jsou v zahraničí zneužívány proti ČSSR a zpětně prostřednictvím rozhlasových stanic Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, BBC k ideodiverznímu působení na čs. pracující, především na mládež. Antisocialistickou činnost „chartistů“ podněcují západní ideodiverzní a emigrantská centra, která jim poskytují i materiální pomoc. Pod kontrolou je 7 kanálů spojení, odhaleny byly další dva na redakci Svědectví.

Vyjádření politických ambicí „Charty“ je patrné mimo jiné z dokumentu Provolání ke spoluobčanům, jehož autorem byl V. Havel. Část signatářů „Charty“ spekuluje s možností získat opětovně politický vliv při řešení úkolů přestavby naší ekonomiky.²

Trvají snahy nejagilnějších antisocialistických živlů internacionalizovat nepřátelskou činnost. Potvrzují to zveřejněné písemnosti k 30. výročí kontrarevoluce v MLR a k Vídeňské schůzce signatářů Závěrečného aktu KBSE, vypracované společně s nepřátelskými živly v NDR, PLR a MLR, ale i uskutecněná schůzka „chartistů“ s aktivisty polské Solidarity v červnu 1986. Naproti tomu bylo v součinnosti s bezpečnostními orgány NDR a MLR zabráněno jejich setkání s antisocialistickými živly z NDR a MLR.

Přes uvedené tendence a zájmy nemají antisocialistické živly společnou organizační ani koncepční základnu. Preventivními a rozkladnými opatřeními se dařilo mařit jejich nejzávažnější akce a prohlubovat rozpory mezi jednotlivci a skupinkami. Například bylo zabráněno zejména zpracování tzv. antiprogramu, který měl zpochybnit jednání a závěry XVII. sjezdu KSČ. Organizátoři Vrabec, Slavík, Litera³ zůstali ve svých snahách zcela izolováni.

Rozložen byl záměr Lise vystoupit s návrhem nového volebního zákona. V podstatě paralyzován byl záměr uskutečnit reprezentativní tiskovou konferenci se zpravodaji západních hromadných sdělovacích prostředků k „10. výročí Charty“.

Celkově je nutno konstatovat, že kromě aktivizace jednotlivých skupinek vnitřního protivníka dochází také ke změně v zaměření, kterou je možno vyjádřit jako posun od „kritiky“ k pokusům vytvořit základnu pro svůj další postup. Aktivisté „Charty“ (V. Havel, J. Hájek, P. Uhl, J. Dienstbier a další) sledují vytvoření masové základny pro svoji činnost pokusy o podchycení mladé generace a rozšíření činnosti do krajů ČSSR, zatím co „exkomunisté“ (V. Kadlec, V. Slavík, Č. Císař, R. Slánský) se svými „Rozbory“ pokoušejí vytvořit základnu pro navázání dialogu o řešení zásadních otázek společenského a hospodářského rozvoje ČSSR se stranickými a státními orgány.

Lze předpokládat, že další vývoj se bude vyznačovat prohlubováním uvedených tendencí. „Charta“ bude usilovat o prolomení své izolace a získání masové základny pro svoji činnosti, a proto se bude pokoušet kromě tradiční otázky lidských práv „řešit“ další otázky z různých oblastí života naší společnosti. Tzv. exkomunisté budou usilovat o rozšíření řad svých aktivních členů o další osoby a o navazování kontaktů do oficiálních struktur. Nutno očekávat i aktivizaci některých bývalých členů strany, kteří byli vyloučeni nebo vyškrtnuti z KSČ pro negativní postoje v krizových letech 1968–1969.

Církevně politická situace se v zásadě nezměnila. Byla charakterizována snahami prosadit politický klerikalismus do podmínek ČSSR. Vatikán – a osobně papež Jan Pavel II. – prosazuje v duchu staronové tzv. východní politiky svoji antikomunistickou linii, zaměřenou na zneužívání náboženství jako politického a ideologického nástroje narušování dalšího rozvoje socialistické společnosti. Snaží se aktivizovat činnost církve u nás, ovlivňovat a získat pro své záměry masu věřících a rozšířit vliv katolicismu na další vrstvy obyvatelstva s cílem vytvořit základnu pro církevně politickou sílu. V souladu se záměry Vatikánu pokračovaly pokusy reakční církevní hierarchie a nelegální církve zneužít církevních shromáždění a akcí k negativnímu ovlivňování věřících, organizovat nátlakové akce a narušovat tak vztahy mezi státem a církví. V současné době těmto cílům Vatikán podřizuje akce spojené s přípravami kanonizace Anežky Přemyslovny.

Aktivními vlivovými opatřeními se podařilo zabránit snahám Vatikánu dosáhnout sjednocení ordinářů římskokatolické církve. Dařilo se narušovat koordinovaný postup kardinála Tomáška s trnavským biskupem Gáabrišem a tlumit negativní vliv Tomáška na věřící při bohoslužbách. Pod kontrolou jsou jeho styky s pracovníky zastupitelských úřadů kapitalistických států v Praze. Opatření přijatá ve spolupráci s orgány státní správy zamezila zneužití tradičních náboženských poutí k protispolečenským vystoupením

a v ČSR vedla k omezení účasti věřících. Zvýšila se však účast mladých lidí na těchto akcích.

Pod tlakem římskokatolické hierarchie a reakčního duchovenstva klesá počet členů Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* (SKD PIT). Sdružení sice vyvíjí činnost, ale přetrvává vyčkávací postoj jeho členů. Ve spolupráci se státní správou byla uskutečněna aktivní opatření k zajištění úspěšného průběhu krajských konferencí SKD PIT.

Nelegální církev pokračovala v zhotovování nelegálních náboženských písemností, snahách aktivizovat řádovou činnost a v pokusech negativně ovlivňovat věřící. Například ve spolupráci s křesťanským křídlem „Charty“ organizovala nátlakovou podpisovou akci proti přijetí novely zákona o uměleém přerušení těhotenství, která měla vyvolat masový odpor věřících čs. občanů. Záměr organizátorů byl v podstatě zmařen.

V protispolečenské činnosti pokračuje také nejpočetnější nepovolená náboženská sekta Svědci Jehovovi, jejíž členskou základnu tvoří kolem 50 tisíc osob. Byly zjištěny i pokusy získat za členy sekty příslušníky ozbrojených sil. K dočasnému omezení aktivity sekty přispěla i bezpečnostní opatření, při kterých byla mj. zlikvidována dvě výkonná rozmnožovací střediska.

[...]

SÚA, ÚV KSČ – předsednictvo, č.j. 2933.

- 1 Zprávu projednalo předsednictvo ÚV KSČ na své 40. schůzi 3. července 1987.
- 2 Slovo ke spoluobčanům vydala Charta 6. ledna 1987 k 10. výročí své existence. Viz studijní materiály, sešit č. 3, dokument č. 1.
- 3 Václav Vrabec, Václav Slavík, Jaromír Litera.

3

1988, 25. ledna, Praha

Část Zprávy o bezpečnostní situaci v ČSSR, cíle a hlavní úkoly služební činnosti SNB, PS a vojsk MV, předložené ministrem vnitra V. Vajnarem předsednictvu ÚV KSČ.¹

[...]

V ideodiverzním působení proti ČSSR vnější protivník pokračuje v úsilí o rozvinutí široké informační sítě ke sběru informací z naší společnosti a zároveň ke zpětnému ideodiverznímu působení na co nejširší vrstvy našich občanů. Rozhodující úlohu přisuzuje vnitřnímu nepříteli, který by měl pod vedením ideodiverzních center vytvářet tzv. nezávislé skupiny, které by

předkládaly návrhy na řešení aktuálních ekonomických a sociálních otázek podle svých představ a získávaly pro jejich podporu širší základnu občanů, včetně členů KSČ. Důležitou roli v usměrňování a stimulaci činnosti vnitřních nepřátel sehrávají ve stále větším rozsahu představitelé československé emigrace, zejména Z. Mlynář, J. Pelikán, P. Tigrid a V. Prečan.

Jiří Pelikán, skupina Listy a Zdeněk Mlynář připravují protičeskoslovenské akce u příležitosti tzv. pražského jara. Usilují o aktivizaci a „politická prohlášení“ bývalých čelných stranických funkcionářů, zejména Dubčeka, který nadále setrvává v názoru, že jím prosazovaná politika před 20 lety se v zásadě neliší od současné linie strany. Vyslaní emisáři kontaktovali v Praze představitele skupiny „exkomunistů“ M. Hájka, R. Slánského, V. Slavíka a další, aby připravili materiály pro akce, které se mají konat v tomto roce v Miláně a Římě.

V činnosti vnějšího protivníka je zřejmá tendence zvyšovat morální i hmotnou podporu exponentům vnitřního protivníka a současně aktivizovat svoji činnost k podstatnému rozšíření stykové základny na našem území a této základny využívat jako efektivního prostředku ideodiverzního působení.

Tyto tendence se projevují v udělení různých cen „Chartě“ i jejím exponentům. Např. „Chartě“ byla udělena tzv. Texaská cena (10 000 dolarů), V. Havlovi „Erasmova cena“ (200 000 holandských zlatých), M. Šimečkovi „Cena J. Palacha“ (50 000 francouzských franků).

Při oficiálních návštěvách politiků kapitalistických států se stala pravidlem „neoficiální“ setkání s exponenty „Charty“. V únoru 1987 se setkal náměstek ministra zahraničních věcí USA John Whitehead s L. Šilhánovou, J. Litomiským, V. Malým, A. Šabatovou a dalšími signatáři „Charty“. V červenci 1987 jednal předseda Spolkového sněmu NSR Jenninger s Jiřím Hájkem a rakouský vicekancléř a ministr zahraničních věcí A. Mock se setkal s V. Havlem. Rovněž členové některých západoevropských delegací v rámci mírového hnutí, církevních a kulturních setkání, uskutečnili neoficiální kontakty některých disidentů. Ze zahraničí jsou jednotlivcům dodávány moderní prostředky pro spojení, záznam a rozmnožování informací. Václav Havel dostal darem mikropočítač typu IBM s celým příslušenstvím; P. Uhl byl vybaven elektronickým psacím strojem s pamětí.

Výrazně se zvýšil počet jak disidentů, tak československých občanů, kteří jsou zváni na různé společenské akce na zastupitelské úřady USA, Velké Británie a Francie. Pracovníci tiskového a kulturního oddělení zastupitelského úřadu USA realizují dotazníkovou akci ke zvýšení přitažlivosti činnosti a docílení širšího vlivu na naše občany.

K negativnímu působení na čs. občany slouží rovněž každoroční pietní akty u hrobu padlých amerických vojáků, spojené s projevem velvyslance USA. Na tyto akce předem upozorňuje Hlas Ameriky a účast čs. občanů se na nich

každým rokem zvyšuje. Např. ve dnech 18.–20. září 1987 proběhly pietní akty na devíti místech Severomoravského, Jihomoravského a Středoslovenského kraje, s průměrnou účastí 50–60 čl. občanů. Obdobné akce organizuje i zastupitelský úřad Velké Británie.

Někteří západní diplomaté, zejména I. tajemník zastupitelského úřadu USA R. Norman, tiskový atašé zastupitelského úřadu Velké Británie D. Keefe a II. tajemník zastupitelského úřadu Kanady P. Bakewell udržují styky s exponenty „Charty“, členy tzv. Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a s představiteli církevní hierarchie a zprostředkovávají jim spojení se zahraničím.

V činnosti vnitřního protivníka se zvýraznilo úsilí o dosažení tří základních cílů. Jde o vytvoření širší základny a legálních pozic pro faktickou opoziční činnost, zpolitizování činnosti „Charty“ a její co nejširší popularizace v zahraničí jako politické opoziční síly v naší společnosti. Spekuluje s tím, že proces přestavby a prohlubování socialistické demokracie vytvoří širší prostor pro realizaci těchto záměrů.

Podstatnými jevy, jež charakterizují činnost vnitřního protivníka směrem k uvedeným cílům, byly:

- pokusy [Jaroslava] Šabaty, J. a M. Hájka a dalších a dalších exkomunistů zorganizovat v souvislosti se XVII. sjezdem KSCČ, návštěvou s. Gorbačova v ČSSR, 70. výročím VŘSR a při dalších příležitostech vystoupení bývalých stranických funkcionářů;

- pokusy o demonstrativní vystoupení na Staroměstském náměstí u příležitosti Dne lidských práv dne 10. prosince a výročí úmrtí J. Lennona dne 8. prosince 1987;

- aktivizování činnosti jednotlivců a malých skupin vnitřního protivníka v Jihomoravském kraji (Šabata, Devátý), Severomoravském kraji (Šavrdra, Mrtvý, Hradílek) a Bratislavě (Šimečka, Čarnogurský, Duray) v propojení na pražské jádro „Charty“;

- příprava vydávání tzv. Lidových novin, které podle představ jejich hlavních organizátorů. J[iřího] Rumla a dalších by měly „konkurovat“ oficiálnímu tisku;

- zmařený pokus o masovou distribuci tzv. dokumentu „Charty“, nazvaného „Slovo ke spoluobčanům“;

- pokus založit a rozvíjet činnost nepovolené „Společnosti přátel USA“, iniciovaný I. tajemníkem zastupitelského úřadu USA Robertem Normanem;

- kroky k navazování kontaktů „Charty“ se Solidaritou v PLR a antisocialistickými živly v MLR a NDR, což vyústilo v ustavení tzv. Kruhu přátel polsko-československé solidarity, společnou akci v Krkonoších, a zmařený pokus o další setkání „opozičních skupin“ z ČSSR a MLR.

Z analýzy těchto jevů vyplývá, že základní cíle vnitřního protivníka mají

být zabezpečeny společným postupem vnitřních „opozičních sil“ a vytvořením legálních pozic pro rozvíjení této činnosti, koordinovaným postupem s emigrací a orgány a institucemi kapitalistických států a propojením činnosti „opozičních skupin“ v ČSSR, PLR, MLR a NDR.

V současné době je nutno předpokládat zvýšené úsilí o další aktivizaci vnitřního protivníka, jež se projeví v pokusech o organizování nátlakových akcí formou zveřejňování (doma i v zahraničí) různých „dokumentů“, s cílem napadat postup společenské a ekonomické přestavby naší společnosti pod vedením KSČ, pokusy o organizování různých fór občanského hnutí, jako protiváhy úsilí KSČ o řešení jednotlivých otázek přestavby, pokusy o zakládání nových organizačních struktur a vytvoření efektivnějších prostředků „nezávislé informace“. Podobně jako v jiných státech socialistického společenství je třeba počítat také s přípravou pokusů o otevřené vystoupení jednotlivých skupin vnitřního protivníka.

Ve snaze o „zmasovění“ svých akcí se vnitřní protivník v souvislosti s 20. výročí události roku 1968 bude zaměřovat na podchycení bývalých členů KSČ a zejména získání mládeže pro svou činnost a akce. Hodlá reagovat na všechny významné události a plenární zasedání ÚV KSČ; připravuje tzv. Nový akční program jako alternativu postupu společnosti za „skutečné“ naplňování cílů přestavby, jehož součástí má být i požadavek na vytvoření „České komunistické strany“.

Základní úlohou bezpečnostních orgánů v roce 1988 bude zabezpečit co nejširší včasné a spolehlivé informace o konkrétních připravovaných akcích vnitřního protivníka, včas informovat příslušné stranické, státní a společenské orgány a využít všech svých specifických prostředků k prevenci, rozkládání a maření akcí, narušujících proces přestavby naší společnosti. V této souvislosti vystupuje do popředí mimořádný význam součinnosti a výrazné aktivizace všech státních orgánů a společenských organizací k důsledné ochraně naší socialistické společnosti. Vážným úkolem se jeví potřeba zpřesnit zákonou úpravu praktické realizace ústavou daných práv (zejména shromažďování, spolčování a projevu) tak, aby současně s procesem demokratizace a při realizaci dalších kroků přestavby, u nichž je zřejmě rovněž třeba počítat s pokusy o jejich zneužití vnitřním protivníkem, byl upevněn a zpřesněn právní základ ochrany státních a celospolečenských zájmů a rovněž postup státních orgánů při porušování těchto zájmů.

Ze současné činnosti Vatikánu vyplývá cíl dále rozvíjet a podněcovat všestrannou aktivizaci katolicismu v ČSSR, vymanit církve z vlivu státu a obnovit v ČSSR klerikalismus jako reálnou antisocialistickou politickou sílu. Tyto snahy včetně tlaku na obsazení biskupských stolců provatikánsky zaměřenými kandidáty byly stupňovány po úmrtí biskupů Gábríše a Vraný. V pro-

sinci 1987 se uskutečnilo jednání československé vládní delegace ve Vatikánu, kde nebylo dosaženo shody. Jednání mají pokračovat počátkem tohoto roku.

V činnosti Vatikánu a reakčního kléru je zřejmá tendence v první etapě rozšiřovat základnu pro nátlakové akce uvnitř naší společnosti. Vybudováním takové základny a její aktivizací vytvářet předpoklady pro koordinovaný postup a nátlak doma i v zahraničí k prosazování svých požadavků na úpravu vztahu s ČSSR a řešení jednotlivých otázek v době pro Vatikán příhodné.

V tomto směru negativní roli sehrává nadále kardinál Tomášek. Aktivně se účastní akcí určených k diskreditaci státní církevní politiky v zahraničí a podílí se na přípravě programového dokumentu, který zpracovává především nelegální církve. Na jeho základě by mělo dojít ke sjednocení všech proudů, které v římskokatolické církvi v ČSSR existují.

Prioritní pozornost nelegální církve je věnována zejména rozvíjení řádové činnosti a ovlivňování středoškolské a vysokoškolské mládeže v duchu katolicismu. Svoji činnost se snaží maskovat krytím a využíváním různých společenských a zájmových organizací, hnutí Brontosaurus apod. Představený jezuitského řádu Kolvenbach zaslal do ČSSR metodický pokyn k vypracování vlastních směrnic pro působení mezi mládeží.

Kvalitativně novým prvkem činnosti nelegální církve a mužských řádů je ustanovení tzv. Senior klubu, kde představitelé jednotlivých řádů a exponenti nelegální církve zpracovávají různé informace, plánují a koordinují vzájemnou činnost.

Nelegální církve při realizaci svých záměrů úzce spolupracuje s církevním proudem „Charty“. Jejich představitelé na společné schůzce projednali možnost vytvoření nového rozmnožovacího střediska k zabezpečení distribuce samizdatu „Informace o církvi“, jakož i organizování dalších nátlakových akcí nelegální církve.

Úzké propojení činnosti oficiální římskokatolické a nelegální církve se nejzřetelněji projevuje při organizování a v průběhu náboženských poutí. Výsledkem jejich působení je mimo jiné poměrně vysoká účast mladých lidí na církevních akcích, zejména v SSR. Např. pouti v Šaštině v Západoslovenském kraji se zúčastnilo přes 33 000 osob (tj. o 100 % více než v minulém roce), z toho zhruba jednu třetinu tvořila mládež. Pouti v Levoči (Východoslovenský kraj) se podobně jako v předcházejících letech zúčastnilo asi 100 000 osob, z toho přes dvě třetiny tvořili mladí lidé. Přijatými opatřeními, v součinnosti s orgány státní správy, se podařilo zabránit provokačním vystoupením na těchto církevních akcích.

Základním úkolem bezpečnostních orgánů bude dále zvýšit svou způsobilost zjišťovat konkrétní záměry Vatikánu a akce nelegální církve, odhalovat a izolovat organizátory nepřátelské činnosti. Včas poskytovat stranickým a státním orgánům informace k přijetí koordinovaných opatření a účinně

napomáhat realizaci státní církevní politiky. V součinnosti se státními orgány a loajálními duchovními rozkládat pokusy o provokační vystoupení na oficiálních církevních akcích s cílem zamezovat jejich politickému zneužití.

V činnosti nelegální církve bude třeba důsledně paralyzovat a rozkládat zejména ty prvky, které směřují ke sjednocování s „Chartou“ a její činností, akce provokačního a nátlakového charakteru. K tomu také působit na upevnování pozitivních postojů loajální části duchovních.

[...]

SÚA, ÚV KSČ – předsednictvo, č.j. 4171.

1 Zprávu projednalo předsednictvo ÚV KSČ na své 57. schůzi 29. ledna 1988.

4

1988, 6. května, Praha

Dopis sekretariátu ÚV KSČ nižším stranickým složkám o „aktivizaci sil vnitřního a vnějšího protivníka“.¹

Vážení soudruzi,

od roku 1987, zejména v souvislosti s komplexní přestavbou naší společnosti, ekonomickou reformou a demokratizací společenského života a v souvislosti s výročími, která připadají na letošní rok, se výrazně aktivizují síly vnitřních a vnějších nepřátel socialismu. Pokoušejí se využít složitosti a problémů, která na této cestě vznikají, aby podkopaly socialistické společenské zřízení v naší vlasti a postavily pracující proti současné politice strany.

Je nezbytné zvýšit aktivitu celé strany, mobilizovat každého komunistu k politickému a ideologickému zápasu. Přestavba a demokratizace, vycházející z leninského pojetí socialismu, neznamenají demobilizaci v ideologickém a politickém boji. Naopak, vyžadují zintenzivnění práce celé strany, všech jejích orgánů a organizací, každého komunisty. Je povinností stranických organizací znát situaci v okruhu své působnosti, názorovou hladinu, znát organizátory nepřátelských akcí a zabránit, aby ovlivňovali veřejné mínění. Je nutno přijímat konkrétní opatření proti nežádoucím vlivům a mobilizovat všechny poctivé občany naší vlasti k důslednému plnění úkolů, které před nás staví doba.

To vyžaduje organizovaný postup celé strany, zabezpečení informovanosti o situaci od ústředního výboru po základní organizace, ale i tok informací zdola nahoru. Je nezbytné vést aktivní propagandu za přestavbu, za demo-

kratizaci, za marxisticko-leninský výklad naší minulosti, zejména krizových let 1968–1969.

Na základě jednání předsednictva ÚV KSČ byla vypracována zásadní informace, s níž je nutno ihned seznámit stranický aktiv a na nejbližší členské schůzi členy a kandidáty strany.

Očekáváme, že stranické orgány a organizace přijmou potřebná opatření k zabezpečení úkolů vyplývajících z této situace, že v duchu závěrů 7. a 9. zasedání ÚV KSČ budou v tomto směru rozvíjet účinnou masovou politickou práci.

Pro potřebu referentů, kteří budou seznamovat stranický aktiv a členy strany s informací sekretariátu ÚV KSČ, přikládáme konkrétní údaje o některých nelegálních strukturách protisocialistických sil.

6. května 1988

Sekretariát
ústředního výboru KSČ

Informace o aktivizaci a činnosti nepřátelských sil v procesu přestavby a demokratizace

V současné době řešíme mimořádně náročné a složité úkoly spojené s naplňováním strategické linie XVII. sjezdu KSČ na urychlení sociálně ekonomického rozvoje. Nastoupili jsme v duchu závěrů 7. a 9. zasedání ÚV KSČ cestu přestavby a demokratizace společnosti. Vyžaduje to aktivizovat pracující, pomáhat jim správně pochopit úkoly a situaci a čelit činnosti nepřátelských sil.

Nástup k přestavbě, kterou převážná většina lidu přivítala a podpořila, vyvolává také mnoho otázek a nejasností, objevují se také různé pochybnosti, nejistota, zda jdeme správnou cestou. Na otázky, které jsou kladeny, třeba citlivě reagovat, nepřipouštět dezinformace, dávat správné odpovědi, v otevřené výměně názorů v pracovních a občanských kolektivech hledat cesty k řešení problémů, které vyvstávají. Je to nezbytné i proto, že přestavby a s ní spojené demokratizace se snaží využít odpůrci socialismu, kteří spekulují s tím, že závažné společenské změny, které začínáme uskutečňovat, mohou vést k destabilizaci socialistického zřízení. Vítanou příležitostí k ideové aktivizaci vidí náš třídní protivník v zahraničí i uvnitř země i v tom, že právě v letošním roce si připomínáme řadu významných historických výročí, mezi nimi dvacáté výročí událostí, které následovaly po lednu 1968 a vyústily v kontrarevoluci.

Aktivizace odpůrců socialismu, k níž v současné době dochází, je zaměřena k formování opozičních sil, které by působily mimo Národní frontu, využívaly otevřené politiky, veřejné informovanosti a zdravého kritického proudu k destrukční činnosti, k vyvolávání politického a sociálního napětí ve společnosti.

K tomu jim mají sloužit problémy spojené s přechodem k novému hospodářskému mechanismu i s přestavbou dalších oblastí společenského života. Jak ukazuje zkušenost, budou se snažit využít každé naší těžkosti v uspokojování rostoucích potřeb společnosti, zejména těch, jejichž řešení vyžaduje čas i mimořádné prostředky, jako například zlepšení a ochrana životního prostředí, dosažení kvalitativně vyššího stupně vědeckotechnického rozvoje a jeho uplatnění ve výrobě, modernizace výrobní struktury, rozvoj služeb. Je třeba počítat také s tím, že se pokusí zneužít i různých problémů spojených se snížením počtu pracovníků v řídicích orgánech, s nezbytnými přesuny pracovních sil a jejich rekvalifikací. Své úsilí zaměřují na vyvolávání generačních problémů a na zneužívání i takových otázek, jako jsou národnostní vztahy a náboženské citění.

Čelit těmto nepřátelským snahám nemůže být záležitostí jen příslušných státních orgánů, nýbrž i široké veřejnosti, všech poctivých občanů naší vlasti, každého komunisty.

Hlavním nástrojem protisocialistického úsilí je Charta 77, která veřejně vystoupila před 11 lety. Ačkoli jde o nevelkou skupinu lidí, je v posledních letech velmi aktivní. Její činnost se opírá o významnou hmotnou a ideologickou podporu kapitalistického světa a jeho masových sdělovacích prostředků. Charta svoje rozvratné působení maskuje rádobý demokratickými iniciativami. Uplynulá léta ukázala, že její činnost nemá masový vliv. Pokouší se proto zaktivizovat signatáře Charty v krajích. Konspirativně připravuje tzv. Fóra charty k různým ožehavým tématům našeho života. Současně jsou zakládány další skupiny, tzv. „nezávislé iniciativy“, které mají vyvolávat zdání, že stojí mimo rámec Charty. Jde například o obnovu tzv. Jazzové sekce nebo vytvoření obdobné organizace „Unijazz“. Nelegální činnost začala rozvíjet „Společnost přátel USA“, „Síť občanské sebeobrany“, tzv. „Nezávislá mírová skupina“ či „Ekologický výbor“.² Charta 77 připravuje založení dalších skupin. K tomu ji podněcují ideodiverzní centrály a podporují diplomatictí pracovníci některých západních zastupitelských úřadů. Současně jsou vydávány různé ilegální tiskoviny jako jsou „Informace o Chartě“, „Dokumenty Charty“, „Lidové noviny“, které se snaží rozšiřovat mezi širokou veřejnost. O těchto dokumentech okamžitě informují západní rozhlasové stanice, především Hlas Ameriky, Svobodná Evropa, BBC a další.

Příslušné státní orgány činí nezbytná opatření k zamezení této činnosti. Jestliže její organizátoři přes všechna upozornění a vysvětlování o nezákonnosti jejich počínání v něm budou pokračovat, musí počítat s uplatněním zákonných prostředků.

Ve své rozvratné a pomlouvačné činnosti pokračuje takzvaný Výbor na ochranu nespravedlivě stíhaných (VONS). Pokouší se ospravedlňovat ty jedince, kteří porušují zákony našeho státu, vydává je za politické mučedníky.

V této souvislosti chtějí vzbudit dojem, že v naší zemi se narušují lidská práva a požadují uplatňovat vůči ní různá diskriminační opatření. (USA tak např. zdůvodňují odepření doložky nejvyšších výhod.)

Aktivizují se i někteří bývalí členové KSČ, kteří působili ve vedoucích a odpovědných funkcích v roce 1968 a kteří v přestavbě vidí příležitost k ospravedlnění svých pozic a své bývalé činnosti, již poškodili stranu a společnost. Politiku „Pražského jara“ vydávají za předobraz současné politiky sovětských komunistů a tím se pokoušejí dosáhnout své rehabilitace. V tomto směru se mělo stát impulsem k rozvinutí rozsáhlé kampaně namířené proti KSČ a její současné politice interview Alexandra Dubčeka listu L'Unità ze dne 10. ledna 1988 a různá jiná stanoviska, která vyslovují k vývoji situace v roce 1968.

Podporu v této kampani jim poskytují emigranti, jak to dosvědčuje např. uspořádání mezinárodního semináře v Itálii koncem dubna t. r., na kterém k vývoji v ČSSR v roce 1968 vystupovali Ota Šik, Zdeněk Mlynář, Jiří Pelikán, Eduard Goldstücker, A. J. Liehm, Karel Kaplan, Karel Bartošek, Radoslav Selucký a další. Všichni z nich jsou v současné době velmi aktivní. Plně je využívají západní sdělovací prostředky. Jejich úkolem je falzifikovat dějiny socialismu v ČSSR, zejména v krizovém období na konci šedesátých let, a dokazovat, že přestavba může úspěšně probíhat, jen naváže-li na platformu pravicových oportunistů před dvaceti lety, dojde-li k liberalizaci, uvolní-li se pole k volnému působení různých politických sil.

V současném období – výrazně od léta 1987, sílí útoky proti ČSSR za údajné pronásledování věřících a duchovních, za potlačování náboženských svobod, které prý staví proti státu a socialistickému zřízení stále větší část společnosti. Tyto pomluvy, šířené soustavně západními sdělovacími prostředky, jsou provázeny pokusy organizovat různé akce, na nichž má být manifestován odpor občanů proti našemu státu, jejich boj za náboženskou svobodu a respektování lidských práv. Organizátory těchto akcí nejsou legální představitelé církví, ale tajné církevní struktury, různé opoziční elementy, včetně nevěřících.

Postoje, akce a názory těchto lidí, které často pocházejí z dílen západní propagandy, by neovlivňovaly veřejné mínění, kdyby jejich dokumenty a prohlášení okamžitě nepropagovaly a nešířily buržoazní sdělovací prostředky, zejména Hlas Ameriky, Svobodná Evropa, Vatikánský rozhlas, vídeňská a západoněmecká televize a další. Intenzita vysílání těchto sdělovacích prostředků se zvýšila. Od loňského roku vysílá rádio Svobodná Evropa průměrně měsíčně 83 pořadů s církevní tematikou, Hlas Ameriky 37, BBC 30, Deutschlandfunk 35 atd. Texty, které vysílají, jsou pak šířeny po našem území nelegální cestou. Jejich autoři a domácí propagátoři – teologové Josef Zvěřina, Otto Mádr, laici Václav Benda z Prahy, Pavol a Ján Čarnogurský, František

Mikloško či tajně vysvěcený biskup Jozef Korec z Bratislavy a další – se v nich obražejí zejména na mladé lidi, vybízejí je k účasti na různých nelegálních i veřejných náboženských akcích, zvláště na poutních místech s tím, aby demonstrovali nezlomnost církve, její plnou oddanost papeži a vůli čelit údajnému pronásledování věřících. Takové akce mají sloužit nejen k vyvolávání konfliktů a napětí v naší společnosti a k osočování Československa na mezinárodních fórech. Jejich cílem je také bránit plnému začlenění církvi a náboženských organizací do naší společnosti, vyvolávání rozporů mezi duchovními a státními orgány.

Autoři těchto dokumentů požadují zrušení čs. zákonů, kterými jsou upraveny vztahy státu a církvi, snaží se získat prostor k obnovení politické manipulace s věřícími, přenést činnost církve z kostelů na veřejnost, usilují o obnovení církevních řádů a dokonce usilují o navrácení bývalého církevního majetku apod. Autoritu těmto akcím má dodávat i podpora pražského arcibiskupa kardinála F. Tomáška. Typické pro poslední akci je to, že sběratelé podpisů využívají různých úskoků a podvodů, zvětčují počet podpisů atd.

Novou formou nátlakových akcí, počítajících s uvolněním v procesu přestavby, byly dva nedávné pokusy o shromáždění většího počtu věřících. Záminkou pro ně se stalo tzv. Desetiletí duchovní obnovy národa, vyhlášené roku 1987 kardinálem Tomáškem, jehož cílem je posílit pozice katolické církve. Tyto akce měly demonstrovat masovou podporu požadavkům opozičních sil a donutit vedoucí státní orgány k ústupkům v prosazení těchto požadavků.

K prvnímu pokusu došlo 6. března t.r. Slavnostní mše ke svátku Blahoslavené Anežky konané v chrámu sv. Víta na Pražském hradě se mělo účastnit více než sto tisíc lidí. Pražský hrad se měl stát místem „národní pouti“, na níž měl být demonstrován masový odpor věřících proti socialismu pod rouškou „boje za náboženskou svobodu“. Organizátorům akce se nepodařilo uskutečnit své záměry. Zúčastnilo se jí okolo 5000 lidí, včetně turistů a náhodných návštěvníků hradu.

Druhá akce vyšla z podnětu vedení Světového kongresu Slováků, které má sídlo v USA a je vedeno antikomunistickými a protičeskoslovenskými elementy, které se plně hlásí ke kontinuitě s tisouským slovenským fašistickým státem. Tato akce měla napravit pražský neúspěch. Byla naplánována na 25. březen do Bratislavy, kde měla navenek proběhnout jako „tichá demonstrace se svíčkami“. Organizátoři v zahraničí i v Bratislavě však důkladně promysleli, jak údajně „nevinnou akci věřících“ převést na otevřenou protistátní akci, která pak měla být interpretována jako spontánní vystoupení československých katolíků za náboženskou svobodu a lidská práva. Jejich skutečný smysl odhalil rakouský rozhlas, když dva dny před akcí, 23.3. prohlásil

„... půjde o nejvýznamnější konfrontaci mezi státními orgány a částí obyvatelstva od pražského jara...“.

Přípravy denně koordinoval vyhlášený nepřítel Československa, emigrant, salezián Anton Hlinka z Hlasu Ameriky ve spojení s organizátory v Bratislavě. Čestní věřící akci striktně odmítli, stejně jako ostatní občané. Nakonec se jí zúčastnilo asi 2000 lidí. Zákrok pořádkových sil proti nepovolené akci přesto vyvolal na Západě ostrou pomlouvačnou kampaň proti ČSSR. Terčem těchto útoků se rovněž stal slovenský sbor ordinářů, který předtím s odvoláním na církevní zákoník akci odmítl a upozornil, že nikdo kromě legálních představitelů nemá právo organizovat jakékoli akce spojené s církví či věřícími.

Naprostá většina církevních činitelů a věřících katolické církve, představitelé všech ostatních církví a náboženských organizací včetně jejich věřících se distancují od podobných kampaní a deklarací nepřátelských sil. Chápu, že těmto silám nejde o náboženské svobody a církevní život, ale destabilizaci poměrů v ČSSR.

Nezastíráme, že do programu socialistické výstavby patří nejen odstranění vykořisťování člověka člověkem. Významnou jeho součástí je i duchovní povznesení lidí. Vedeme zápas o člověka, o jeho všestranný rozvoj, utváření racionálních potřeb a zájmů, o jeho životní orientaci, v níž se může opřít o vědecký světový názor.

Naš vztah k náboženským organizacím je vymezen ústavou. V ČSSR mají věřící stejná práva, ale i povinnosti jako ostatní občané. Církevní a náboženské organizace mají plně zabezpečeny možnosti ke své náboženské činnosti. Náboženská víra není překážkou v aktivní účasti na budování socialistického státu a zápasu o mír. To bylo mnohokrát jasně řečeno nejvyššími představiteli naší strany i socialistického státu. Odpovědná vládní místa hledají další cesty k řešení některých otázek, což se týká v první řadě vztahu mezi státem a katolickou církví. V dlouholetých jednáních s Vatikánem se snaží dosáhnout dohody o obsazení některých biskupských úřadů. Z naší strany dobrá vůle nechybí. Řešit sporné problémy však můžeme jen tak, aby nebyl dotčen zájem většiny věřících a státu. Jsme přesvědčeni, že v našem úsilí i nadále najdeme pomoc a podporu skutečných vlasteneckých duchovních a církevních činitelů. V žádném případě nelze připouštět nátlakové akce podněcované nelegálními strukturami a antikomunistickými centry, jejichž cílem je narušit soužití občanů, zkomplikovat a zostřit vztahy mezi státem a církvemi.

Aktivizace sil vnitřního a vnějšího nepřítele v ČSSR je nedílnou součástí činnosti imperialismu proti všem socialistickým zemím a pokrokovým hnutím ve světě. Třídní nepřítel soustřeďuje své úsilí na deformování cílů přestavby a její realizace. Diferencovaně přistupuje k jednotlivým socialistickým zemím, zvětčuje jejich specifické podmínky, které předpokládají určité rozdílnosti v přístupech k řešení nazrálých úkolů. Využívá jich k vytváření zdání

narůstajících rozporů mezi socialistickými státy v pojetí samotné přestavby. Odvolává se přitom na činnost těch sil, které sám v jednotlivých socialistických zemích podporuje – v NDR na provokace evangelické církve a opozičních skupin, v PLR na akce Solidarity a katolické církve, v MLR na tzv. nezávislé skupiny, počítá s rozkladnými silami v Sovětském svazu atd. Nenechá si ujít jedinou příležitost, aby zpochybnil úsilí socialistických států v každé oblasti společenského života, konstruoval rozpory mezi vedeními socialistických zemí a bratrských stran. To vše se pokouší USA a státy NATO využít k vměšování do vnitřních záležitostí socialistických zemí, klást podmínky bránící rozvoji konstruktivní rovnoprávné spolupráce a mírových jednání.

Přestavba naší společnosti je a bude i nadále řízena komunistickou stranou v zájmu socialismu, revoluční proces budeme spolehlivě chránit před jakýmkoli intrikami jeho odpůrců. Bylo to řečeno i na 9. zasedání ústředního výboru KSČ ve zprávě jeho předsednictva přednesené generálním tajemníkem ÚV KSČ soudruhem Milošem Jakešem: „Nepřeceňujeme, ale ani nepodceňujeme snahy nepřátel. Důležité je, aby strana, komunisté byli důsledně o těchto problémech informováni, účinně proti těmto snahám vystupovali a působili mezi občany tak, aby organizátoři protisocialistických akcí – a to jsou většinou jednotlivci – zůstali ve svých záměrech izolováni. Na procesu přestavby a demokratizaci nedovolíme nikomu se přiživovat“.

Obracíme se na stranické organizace a všechny komunisty, aby pozorně sledovali a analyzovali situaci ve svém okolí, všímali si změn v myšlení a náladách lidí, citlivě na ně reagovali. Je nezbytné, aby stranické organizace a orgány přijímaly opatření k vyloučení nežádoucích vlivů, vedly aktivní propagandu a vystupovaly proti nepřátelským tendencím a snahám i jejich nositelům a mobilizovaly všechny poctivé občany naší vlasti ke konstruktivní práci.

V úsilí o přestavbu společnosti, o rozvoj socialistické demokracie, o rozvíjení a uplatňování tvořivých sil a iniciativy lidí nemůžeme přehlížet nic, co oslabuje náš postup vpřed. Všichni komunisté si musí být vědomi, že jde o významný ideový a politický zápas, v němž nelze podceňovat možnosti a síly našich nepřátel, kteří se pro realizaci svých protisocialistických cílů pokoušejí využít všech příležitostí, které jim poskytuje současná složitá a náročná situace. Jen zásadový a rozhodný postoj, obětavá a tvořivá práce na každém úseku je zárukou, že přestavba naší socialistické společnosti bude úspěšně uskutečněna.³

SÚA, ÚV KSČ – dálnopis a dopisy, ÚV-35/88.

1 Dopis byl výsledkem jednání předsednictva ÚV KSČ 22. a 29. dubna 1988. Předsednictvo 22. dubna projednalo ústní zprávu M. Jakeše, o týden později již návrh dopisu. Pověřilo

tajemníka ÚV KSČ Jana Fojtíka upravit návrh „ve smyslu diskuse“ a předložit jej k posouzení tajemníkům ÚV KSČ. Po „dopracování“ na základě připomínek tajemníků jej měl poslat ÚV KSS, krajským a okresním výborům KSČ s tím, že s ním budou seznámeny všechny základní organizace, které „jej projednají a rozhodnou o postupu v okruhu své působnosti“. Předsednictvo tak vlastně poprvé vyzvalo celou stranu k „ideologickému a politickému zápasu“ s disentem.

2. Názvy občanských nezávislých iniciativ uváděné v dokumentu nejsou přesné. Společnost přátel USA se 13. února 1988 přeměnila na Společenství přátel USA. Ekologickým výborem se zde zřejmě nazývá Ekologická společnost. Nezávislou mírovou iniciativou pak Nezávislé mírové sdružení – Iniciativa za demilitarizaci společnosti. Správný název VONS je Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných aj. Není jasné, kterou iniciativu autoři textu nazývají Síť občanské sebeobrany. Skupiny s podobným názvem v té době působily v Polsku a Maďarsku, v Československu vznikla Iniciativa sociální obrany až v říjnu 1988.
3. V příloze dopisu byla stručná informace o jednotlivých občanských iniciativách.

5

1989, 1. února Praha

*Dálnopis tajemníka ÚV KSČ Karla Hoffmanna nižším stranickým složkám s informacemi o aktivitách nezávislých občanských iniciativ.*¹

Vážení soudruzi,

předsednictvo ÚV KSČ se na svém zasedání dne 27.1.1989 podrobně zabývalo událostmi v Praze ve dnech 15.–24. ledna t.r. a rozhodlo zaslat vám „Informaci o nepřátelských aktivitách nelegálních skupin“.

Očekáváme, že uvedený materiál využijete především k rozvinutí aktivní politicko-organizační a masové politické práce i k realizaci vlastních opatření v okruhu své působnosti.

Se soudružským pozdravem

Karel Hoffmann

Informace o nepřátelských aktivitách nelegálních skupin

S postupující společenskou přestavbou a prohlubováním socialistické demokracie, kdy se do tohoto procesu zapojují široké vrstvy pracujících, vzrůstá v posledním období výrazně i aktivita těch sil, jejichž východiska, cíle a politická orientace leží mimo sféru, vymezenou socialistickým pluralismem.

Už koncem roku 1987 a zejména v průběhu roku 1988 jsme zaznamenali závažné změny ve struktuře a zaměření činnosti nelegálních skupin směrem

k výraznějšímu vlivu na veřejné mínění. Ustálená struktura se v průběhu posledních dvou let rozrostla, takže v současné době představuje celkem 20 formací, které mají asi 500 aktivních exponentů a podporu zhruba 500 sympatizujících. Vytvořila se jakási volná unie nelegálních skupin navzájem personálně spojených prostřednictvím nejaktivnějších činitelů, jejichž základnou je „Charta 77“. Nelegální seskupení přešlo z pozice „morálních a demokratických obroditelů socialismu“ k otevřeným výzvám k destrukci socialismu a jeho nahrazení politickým a ekonomickým systémem podle vzoru buržoazní společnosti.

Protisocialistické nelegální formace parazitují na existujících problémech naší společnosti, vyplývajících ze zpoždění naší ekonomiky za vědeckotechnickým rozvojem ve světě, z nízkého růstu produktivity práce, nedostatků v dodavatelsko-odběratelských vztazích, neuspokojivého tempa rozvoje socialistické ekonomické integrace z hlediska potřeb naší společnosti. Příživují se také na ekologických problémech, na nedostacích v oblasti služeb a zásobování vnitřního trhu, v našem zdravotnictví, školství apod. Pokoušejí se nezkušeným a politicky nezralým lidem vnutit představu, že tyto a další problémy lze u nás vyřešit, jen když opustíme cestu socialistického budování.

Důležitou úlohu v aktivizaci činnosti nelegálních skupin sehrává politická, ideologická a v neposlední řadě materiální, finanční podpora ze strany neoficiálních institucí kapitalistických států a mezinárodních organizací i podpora části oficiálních vládních kruhů západních zemí.

Za určitý předěl v činnosti nelegálních struktur lze považovat programové prohlášení Charty 77 k 10. výročí jejího trvání. Výrazným znakem, kterým se nepřátelská aktivita liší od předcházejícího období, je jednoznačná orientace na masovost, širokou popularizaci a veřejné vystupování. Příznačné je i sblížení s tou částí římskokatolického duchovenstva, která se přiklání k politickému klerikalismu. Sílí též snahy vtáhnout mládež do aktivit nepřátelských socialismu.

Z vyhodnocení činnosti nelegálních struktur za období dvou uplynulých let vyplývá, že vstoupily do nové fáze, která je charakterizována otevřenou konfrontací s politickým systémem naší společnosti a stupňovaným úsilím o přiznání postavení legální politické opozice. Patrná je rovněž snaha o rozšíření činnosti z Prahy do dalších míst republiky. Zkušenosti z vystoupení nelegálních skupin na veřejnosti v době od 15. do 20. ledna 1989 v Praze ukazují, že se jich kromě vlastních organizátorů zúčastňují různé skupiny lidí. Jsou to jednak asociální a kriminální živly, jejichž počet na těchto akcích v poslední době vzrůstá. Další skupinou jsou politicky nezralí a dezorientovaní mladí lidé nižších věkových kategorií (převážně učňovská mládež), s kterými lze snadno manipulovat. K nim mají svým chováním v průběhu

veřejných akcí blízko i starší politicky indiferentní občané, kteří vidí v konfrontaci se státní mocí určitou senzaci, kterou ze zvědavosti pozorují. Nejnebezpečnějšími jsou však programově protisocialisticky zaměřeni účastníci provokačních akcí, kteří se dlouho navenek neprojevovali a spatřují v současné situaci z hlediska vnitřních i mezinárodních podmínek vhodnou příležitost k aktivnímu veřejnému vystoupení proti socialismu. Především s touto skupinou počítají organizátoři nezákonných akcí jako se svým hlavním potenciálním zázemím, které svým jednáním může strhnout ostatní k davové psychóze a hysterii. V této skupině by mohla být i záloha pro nově se vytvářející organizaci „Obroda – klub za socialistickou přestavbu“, jejíž strůjci počítají s aktivizací vyloučených členů z KSČ a jejich rodinných příslušníků.

Výrazným rysem působení nelegálních struktur je dále tendence k zmezinárodnění jejich činnosti, a to navazováním a rozšiřováním vztahů s disidentským hnutím v dalších socialistických zemích, zejména v PLR a MLR. V závěru prosince 1988 to vyústilo v ustavení „Východoevropské informační agentury“, v níž jsou zastoupeny disidentské skupiny z ČSSR, SSSR, PLR, MLR a NDR (v současné době se vedou jednání s disidenty BLR).

Z tohoto hlediska nelze podceňovat, že na nedávné provokační události mělo svůj dopad opatření k legalizaci opozičního hnutí v PLR a MLR.

Pro činnost nelegálních skupin je charakteristické, že přes jejich stálá tvrzení o vlastní nezávislosti jsou stále více nástrojem určitých politických sil zejména západoevropských zemí. V posledním období je zvláště patrné, že od inspirativní úlohy západních sdělovacích prostředků, především Rádia Svobodná Evropa, Hlas Ameriky, a BBC, přikročila západní antikomunistická centra k obsahové a zejména k přímé organizátorské činnosti, kterou sjednocují a dirigují nelegální skupiny k jednotnému postupu.

Jednoznačně tuto skutečnost potvrzuje průběh veřejných protisocialistických vystoupení v Praze a dalších městech. Také publikování různých „dokumentů“ nelegálních skupin s vícedenním předstihem je toho tvrzením. Např. nedávná „Iniciativa kulturních pracovníků“, adresovaná předsedovi federální vlády, byla široce publikována Rádiem Svobodná Evropa a dalšími vysílači již v pátek 27. ledna t.r., avšak na předsednictvo vlády byla doručena až v pondělí 30. ledna. Takovýchto příkladů je celá řada.

Nutno počítat s tím, že nelegální opoziční skupiny budou i nadále k širším masovým akcím využívat i významných výročí, která jsou pro ně příležitostí demonstrovat svou protisocialistickou platformu.

Zkušenosti od října minulého roku ukazují, že v naší veřejnosti a zejména ve stranických řadách převažují kritické hlasy na adresu těch, kdo vystupují proti socialistickému společenskému zřízení, a kladné ohlasy na zásahy pořádkových sil proti provokačním akcím. Zároveň se v naší veřejnosti a zejména ve straně množí požadavky účinnějšího a rozhodnějšího postupu proti

organizátorům těchto akcí. V této souvislosti se poukazuje na skutečnost, že dlouhodobým benevolentním přístupem a mnohdy přehlížením nezákonného jednání nelegálních skupin došlo ke znevážení zákonnosti, byla narušena zásada neodvratitelnosti sankcí za činnost proti zájmům státu a socialistické společnosti. Obdobné názory potvrzují stovky dopisů, mnohá vystoupení na stranických a veřejných schůzích i na shromážděných občanů. Zkušenost zároveň ukázala, že mezi naší veřejností se všeobecně projevuje malá znalost platných zákonů. Řada účastníků nepovolených akcí si např. ani neuvědomila, že svou účastí na nich porušuje zákon.

Nutno zaznamenat také značný mezinárodní ohlas, se kterým se provokační akce setkaly v kapitalistických zemích, především v masových sdělovacích prostředcích. Část politických kruhů těchto zemí, pro něž nelegální akce představují příležitost k celkové diskreditaci socialistického Československa, jim vyjadřují svou podporu. Ukázalo se to mj. v průběhu závěru vídeňské následné schůzky, jejíhož fóra zneužili ministři zahraničních věcí USA a NSR Shultz a Genscher k protičeskoslovenským výpadům. Zároveň v těchto kruzích existují i tendence zdrženlivosti a distancování se od takovýchto forem politického boje.

Pokud jde o komunistické a dělnické strany v kapitalistických zemích, Italská komunistická strana zjevně sympatizuje s aktivitami nelegálních struktur a poskytuje jim publicitu (např. interview A. Dubčeka a J. Hájka v listu L'Unità). Pozice Francouzské komunistické strany je zdrženlivá.

Uvedené skutečnosti svědčí o tom, že nelegální struktury se staly společensky závažným, nikoli jen nahodilým okrajovým jevem. Předsednictvo ÚV KSČ znovu potvrdilo své stanovisko z 20.1.1989, v němž se uvádí, že v provokačních vystoupeních nutno spatřovat podstatnou součást snah rozvrtných sil v ČSSR i v zahraničí, namířených proti socialistickému státu, jeho vnitřní i zahraniční politice, proti společenské přestavbě. Rozhodně odmítlo pokusy o destabilizaci naší společnosti a plně podpořilo opatření, která státní a stranické orgány přijímají k zabezpečení pořádku v souladu s Ústavou ČSSR a zákony naší země, platnými pro všechny občany bez rozdílu.

Současně se ukazuje, že řešení tohoto problému výhradně mocenskými prostředky má určité negativní důsledky ve veřejnosti. Pokud však nelegální skupiny budou nadále porušovat platné zákony, nebude možné se vyhnout administrativním opatřením a postihům. V zápase s nelegálními strukturami bude zapotřebí působit především politickými prostředky. V celku půjde o kombinaci politických, administrativních a v případě potřeby i represivních opatření. Vývoj situace si vyžaduje, abychom napříště postupovali pružně, uplatňovali vůči nelegálním skupinám diferencovaný přístup. Nutno brát v úvahu, že část lidí, zejména věkově mladších se spoluúčastní akcí nelegálních skupin z neznalosti, pod vlivem obecně humanistických, netřídně chá-

paných ideálů. Mají však vyvinuté i vlastenecké citění, které je západními politickými a emigrantskými centry i domácí reakcí zneužíváno.

V práci s nelegálními skupinami nebudeme slevovat ze základních principů, na kterých je budována naše socialistická společnost. A pokud jde o hlavní nepřátelsky zaměřené představitelů opozičních kruhů, nelze připustit jejich činnost na jakékoliv oficiální platformě. Nutno je zbavovat politického vlivu, izolovat, ukazovat jejich politický a morální profil, charakter, jejich činnosti, cíle a síly, které je řídí a podporují.

Předsednictvo ústředního výboru zdůrazňuje, že platformou pro vyjádření nejširšího spektra názorů na stav a směry dalšího rozvoje socialistické společnosti je Národní fronta.

Proces aktivizace, který v Národní frontě probíhá, otevírá prostor i pro jednání s organizacemi a neformálními skupinami, které nejsou jejími členy, mají však zájem o konstruktivní rozhovory a řešení otázek, které jsou předmětem jejich kritických připomínek.

Z dosavadní činnosti nelegálních opozičních struktur i kritiky ze zahraničí, lze též usuzovat, že tyto skupiny se budou snažit zneužívat Závěrečný dokument následné vídeňské schůzky, zejména její ustanovení o tzv. kontrolních skupinách. Podle dokumentu mají účastnické státy: – „respektovat práva osob, sledovat realizaci a napomáhat plnění dokumentů KBSE a sdružovat se s jinými za tímto účelem; – ulehčovat přímé kontakty a spojení mezi těmito osobami, jakož i organizacemi a institucemi uvnitř účastnických států i do zahraničí a odstraňovat zákonné i administrativní překážky; – přijímat opatření v zájmu ulehčení přístupu k informacím o plnění dokumentů KBSE a usnadnění svobodného vyjadřování názorů na tyto otázky“.

K závěrečnému dokumentu vídeňské schůzky budeme přistupovat komplexně. Znamená to na jedné straně plnit důsledně přijaté závazky a současně třeba čelit snahám o jeho zneužívání. Uplatňovat přitom princip státní suverenity, který je v dokumentu zakotven a z něhož vyplývá právo každé země svobodně si určovat svůj společenský systém, své zákony, právní předpisy, celkovou politickou orientaci i povinnost chránit svůj právní řád.

Současná situace vyžaduje co nejrychleji realizovat akční opatření k paralyzování organizačních center nelegálních politických struktur, k jejich politické izolaci, zamezit jejich integraci s nelegálními církevními organizacemi a internacionalizaci jejich činnosti. Zároveň je třeba zhodnotit zkušenosti z dosavadního působení proti nepřátelským silám, rozpracovat dlouhodobou ucelenou politickou koncepci tohoto působení. Realizace této koncepce musí být věcí nejen stranických a státních orgánů, ale celé Národní fronty, v souladu s ní musí působit sdělovací prostředky a všechny nástroje propagandy a agitace.

Všichni komunisté, stranické orgány a organizace na všech stupních musí podstatně zintenzivnit masově politickou práci v okruhu své působnosti, iniciativně, aktivně a operativně reagovat na vzniklou politickou situaci v místech a na pracovištích, vést důsledný zápas za realizaci politiky strany.

SÚA, ÚV KSČ – dálnopisy a dopisy, ÚV-13/89.

- 1 Dálnopis byl odeslán 2. února vedoucím tajemníkům ústředního výboru KSS, krajských a okresních výborů KSČ, stranických výborů v armádě a v resortu ministerstev vnitra. Opis dálnopisu obdrželi také členové a kandidáti ÚV KSČ a další vysocí straníční a státní funkcionáři.

6

1989. 6. února, Praha

Dálnopis předsednictva ÚV KSČ nižším stranickým složkám o opatřeních proti aktivitám nezávislých občanských iniciativ.

Opatření k účinnému působení proti nepřátelským aktivitám
nelegálních struktur
(příloha k usnesení 102. schůze PÚV KSČ ze dne 27. ledna 1989)¹

I. V oblasti politicko-organizační práce strany

1. Ve všech směrech rozhodně a důsledně uplatňovat vedoucí úlohu strany. Nacházet a realizovat cesty k vyšší spoluúčasti pracujících a ostatních občanů na správě a řízení. Proces demokratizace života společnosti rozvíjet s patřičnou odpovědností a ve prospěch poctivě pracujících lidí. Na všech stupních stranické výstavby důsledně realizovat otevřenost politiky, všestrannou informovanost a rozvíjet socialistickou demokracii. S uvedeným procesem konfrontovat cíle Charty 77, charakterizovat její představitele a ukazovat jejich přístupy v osobním i společenském životě. Zabezpečit rychlé proniknutí stanoviska P[ředsednictva] ÚV KSČ k vystoupení protisocialistických sil v uplynulých dnech na různých místech republiky do hnutí i na veřejnost.

K tomu využít:

- porady vedoucích tajemníků krajských (městských) výborů strany;
- na základě celostátní porady vedoucích tajemníků krajských (městských) výborů strany uskutečnit ve všech krajích porady vedoucích tajemníků OV KSČ, v okresech porady vedoucích funkcionářů a předního stranického aktivu. Projednat na nich stanovisko PÚV KSČ a konkretizovat další postup v boji s protisocialistickými silami ve vlastních podmínkách;

- ve všech ZO KSČ projednat ve výborových schůzích stanovisko PÚV KSČ a na jeho základě posoudit situaci ve vlastních podmínkách a přijmout opatření k eliminaci vlivu protisocialistických sil. Stanovisko PÚV KSČ a vlastní opatření projednat na členských schůzích základních organizací;

- porady tajemníků krajských (městských) výborů strany pro politicko-organizační práci;

- celostátní porady předsedů stranických výborů KSČ na státních podnicích;

- porady předsedů základních organizací KSČ centrálně řízených;

- týdenní kurzy na Vysoké škole politické pro tajemníky krajských (městských) a okresních výborů strany

- od 30.1. 1989 pro stranickou práci v zemědělství, potravinářském průmyslu, lesním a vodním hospodářství

- od 13.2.1989 pro stranickou práci v průmyslu

- od 20.2.1989 pro politicko-organizační práci

- od 27.2.1989 pro ideologickou práci

- týdenní kurz pro předsedy krajských a okresních kontrolních a revizních komisí od 13.3.1989;

- vystoupení delegovaných zástupců ÚV KSČ na zasedání nižších stranických orgánů i těch, kteří budou vysláni na pomoc při přípravě výročních členských schůzí základních organizací a stranických konferencí;

2. Stranickými orgány a základními organizacemi strany vytvářet v dalším období atmosféru odmítání a neslučitelnosti s negativními jevy. Stmelovat pracující kolem strany, sehrávat rozhodující úlohu v aktivizaci pracovních kolektivů a vyjadřovat nesouhlas s organizovanými akcemi protistátního charakteru v rezolucích:

- trvale pracovat s Dopisem předsednictva ÚV KSČ z února 1983 k prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny;

- rychleji překonávat uzavřenost některých stranických organizací, radit se s komunisty a ostatními pracujícími o postupu plnění úkolů, řešení problémů včetně kádrových a sociálních otázek. Šířeji seznamovat pracovní kolektivy a ostatní občany s přijatými usneseními i opatřeními, kontrolovat jejich plnění a veřejně ukazovat na příčiny přetrvávajících problémů i na pracovníky, kteří je zavinili;

- podstatně zvýšit důslednost stranické kontroly, nepřipouštět, aby negativní jevy byly zjišťovány až vnějšími kontrolními orgány, a vždy důsledně po stranické a hospodářské linii podniku a jiných pracovišť řešit nedostatky;

- dbát o prohlubování socialistického vztahu k práci, o správné pochopení jejího společenského významu. Vést pracovní kolektivy k překonání anonymity, vzniku některých negativních jevů v okruhu jejich působnosti;

– vyžadovat od všech komunistů a zejména od nomenklатурních kádrů stranických orgánů morální odpovědnost za výchovu svých dětí, nejbližších rodinných příslušníků, a angažovanost v duchu socialismu;

– politicky působit na společenské organizace Národní fronty, především ROH a SSM, aby více dbali na upevňování státní, pracovní, občanské disciplíny a kázně svých členů, rozhodněji ve spolupráci s odpovědnými pracovníky řešily příčiny a původce zjištěných negativních a protispolečenských jevů. Vést vedoucí pracovníky ke zvýšení jejich politické odpovědnosti za kolektivy a jednotlivce. Při této činnosti nenahrazovat práci uvedených orgánů;

– v okruhu každého stranického orgánu a organizace zvýšit bdělost a ostrážitost proti všem projevům nacionalismu, šovinismu a dalším negativním jevům. Nepřipouštět projevy lhostejnosti, v souladu se stanovami strany upozorňovat na závažné negativní jevy vyšší stranické orgány až po ústřední výbor.

Termín: 15.2.1989

Zodpovídá: s. Hoffmann

II. V oblasti propagandy a agitace

1. Objašňovat strategické cíle ilegálních struktur, reálných politických zájmů, které za nimi stojí, odhalovat politický i morální profil jejich hlavních organizátorů a činitelů v ČSSR i v zahraničí. Na faktech ukazovat naše zahraničněpolitické kroky při uplatňování Závěrečného dokumentu vídeňské následné schůzky ve všech jeho částech, rozhodně čelit všem pokusům zpochybňovat plnění našich závazků vyplývajících z tohoto dokumentu.

2. Vydát:

a) zvláštní přílohu časopisu Slovo propagandisty a agitátora, obsahující informace o otázkách, které jsou předmětem protisocialistických, lživých kampaní nelegálních skupin, zejména v oblasti uplatňování lidských práv, ochrany přírody, o otázkách sociální nespravedlnosti, pronásledování pokrokových sil a dalších negativních jevů v kapitalistických zemích. V příloze využít odpovědi na dotazy čtenářů Rudého práva, publikované počátkem 25. ledna 1989, jakož i dalších materiálů z našeho tisku.

Termín: do 15.2.1989

b) v Aktuálních politických informacích materiál pro užší okruh funkcionářů, obsahující podrobnější údaje o vzniku, vývoji a činnosti ilegálních skupin, zařadit do něj některé autentické dokumenty a prohlášení nelegálních skupin (bude využito materiálu zpracovaného ve III. odboru Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ a v oddělení státní administravy ÚV KSČ).

Termín: do 15.2.1989

3. Ve spolupráci s oddělením mezinárodní politiky ÚV KSČ zabezpečit vydání statí, informačních materiálů a komentářů k posledním aktivitám nelegálních struktur v cizojazyčných verzích a časopisech tiskové agentury ORBIS určených politickým a odborovým organizacím a širší veřejnosti v nesocialistických zemích; obdobně zabezpečit relace a komentáře v zahraničním vysílání Čs. rozhlasu.

Termín: do 15.2.1989

4. Ve spolupráci s Federálním úřadem pro tisk a informace vydat pro potřebu stranických orgánů a lektorských sborů výběr statí a komentářů z monitorovaného zahraničního tisku a rozhlasu, ilustrujících spojení vnitřních a vnějších protisocialistických sil v průběhu provokačních vystoupeních 15.–20.1.1989.

Termín: do konce ledna 1989

5. Zařadit otázky spojené s současnou aktivitou antisocialistických sil jako mimořádné téma do všech útvarů stranického vzdělávání, zvláštní pozornost věnovat VUML.

Termín: do konce února 1989

Zodpovídá: s. J. Fojtík

III. V oblasti masových sdělovacích prostředků

1. Rozvíjet ofenzivní, promyšlenou a přesvědčivými fakty podloženou propagandu, která bude ukazovat konstruktivní východiska a cesty řešení otázek dalšího společenského rozvoje.

Podstatně více pracovat s veřejným míněním, s názory občanů a dopisy čtenářů, posluchačů a diváků. Ve větší míře přinášet přesvědčivé materiály o životě pracovních a občanských kolektivů, využívat hlasů předních dělníků, novátorů, vědců a umělců, lidí, kteří mají ve svém okolí přirozený vliv a autoritu.

Účinněji propagovat práci bezpečnostních složek, spoluvytvářet kladný vztah veřejnosti k nim, působit jednoznačně proti snahám disidentských skupin diskreditovat postup naší bezpečnosti.

2. K důslednému zabezpečení těchto a dalších úkolů v konkrétní redakční praxi je potřeba, aby v jednotlivých redakcích byla zpracována vlastní opatření. Zaměřit se především na tyto otázky:

– Na základě dosavadních poznatků a zkušeností z publicity proti působení antisocialistických sil v minulém a letošním roce vypracovat vlastní analýzu a na jejím základě přijmout opatření.

Termín: do 15.2.1989

– Zpracovat dlouhodobější zaměření v oblasti boje proti činnosti nelegál-

ních struktur. Při přípravě materiálů postupovat v úzké součinnosti s kvalifikovaným politickým a odborným aktivem.

Termín: do 15.2.1989

– V redakcích vyčlenit redaktory (skupiny), kteří by se touto problematikou dlouhodobě a kvalifikovaně zabývali.

Termín: do 15.2.1989

– Uskutečnit v hlavních sdělovacích prostředcích semináře pro vybrané redaktory ke konkrétnímu postupu a zabezpečení úkolů vyplývajících z přijatých opatření v oblasti boje proti činnosti nelegálních struktur.

Termín: do 15.2.1989

– Zpracovat v souladu s přijatými opatřeními v Československém svazu novinářů vlastní postup, zaměřit se na zvýšení účinnosti ideově výchovné práce novinářských organizací, jejich podílu na přípravě novinářů, na tvořivé hledání nových účinnějších forem propagandistické práce.

Termín: do konce února 1989

Odpovídá: s. Fojtík

IV. V oblasti společenských organizací a Národních výborů

1. Komunistům v ústředních výborech organizací sdružených v Národní frontě:

– vystupňovat úsilí o praktické využití návrhů, směřujících k aktivizaci Národní fronty a ke zvýšení její úlohy na tvorbě, realizaci a kontrole politiky. Zobecnovat a popularizovat příklady skutečného vlivu lidí na záležitosti organizací, měst i obcí, na uspokojování jejich zájmů;

– šířeji využívat sdělovacích prostředků, organizací sdružených v Národní frontě k dialogu s lidmi o současných aktuálních otázkách přestavby a demokratizace společnosti v rámci dané organizace, o jejich osobním přínosu, o vztahu k základním hodnotám socialismu v protikladu k programovým požadavkům nelegálních struktur;

– v konkrétních podmínkách jednotlivých pracovišť a míst zejména tam, kde se objevují nesprávné či nejasné názory, organizovat besedy, vést dialog s cílem získat lidi pro aktivní účast na rozvoji naší společnosti;

2. Komunistům v ministerstvech školství, mládeže a tělesné výchovy ČSR a SSR a příslušným školským institucím:

– ve spolupráci s organizacemi ROH a SSM organizovat setkání a besedy pedagogů, studentů a učňů k objasňování aktuálních otázek demokratizace a přestavby naší společnosti v protikladu s dosavadními požadavky nelegálních struktur a jejich ovlivňování nepřátelskými silami ze zahraničí. Mimořádnou pozornost věnovat těm školám a učilištům, ze kterých se někteří mladí lidé zúčastnili nelegálních akcí.

Termín: do konce března 1989

3. Komunistům v národních výborech:

- zintenzivnit úsilí ke splnění úkolů národních výborů k přestavbě hospodářského mechanismu a prohlubování socialistické demokracie;
- zesílit součinnost s orgány Národní fronty a organizacemi v ní sdruženými při rozhodování o záležitostech, které se dotýkají života lidí;
- plně využívat svých pravomocí při ochraně veřejného pořádku;

Termín: průběžně

V. V oblasti státní administrativy

1. S cílem účinněji čelit rozšiřování různých nelegálních tiskovin přijmout příslušná opatření.

Odpovídá: s. M. Čalfa, s. Z. Čermák

Termín: 28.2.1989

2. Novelizovat úpravu správního řízení a přestupkové agendy.

Odpovídá: s. V. Jireček, s. Š. Lazar

Termín: 28.2.1989

3. Zabezpečit koordinovaný postup orgánů činných v trestním řízení pro včasné a důsledné postih organizátorů protispolečenských vystoupení.

Odpovídá: s. J. Pješčak, s. F. Kincl, s. V. Jireček,
s. Š. Lazar, s. A. Kašpar, s. M. Čič

Termín: ihned

4. Přijmout opatření ke zkvalitnění přípravy a posílení zásahových jednotek Veřejné bezpečnosti, jejich vybavení nezbytnou technikou.

Odpovídá: s. L. Adamec, s. F. Pitra, s. I. Knotek,
s. F. Kincl, s. V. Jireček, s. Š. Lazar

Termín: do konce února 1989

7. Zabezpečit informování zaměstnavatelů, škol, národních výborů a jejich cestou přijetí příslušných opatření vůči účastníkům protispolečenských vystoupení.

Odpovídá: s. F. Pitra, s. I. Knotek

Termín: do konce února 1989

VI. V oblasti mezinárodní

V souvislosti se závěrečným dokumentem vídeňské následné schůzky uskutečnit následující opatření:

1. republiková ministerstva vnitra a životního prostředí, ministerstva spravedlnosti, generální prokuratura a FMZV – urychleně vypracovat zásady pro postup vůči existujícím nelegálním a případně nově vznikajícím skupinám, které se budou odvolávat na uvedená ustanovení vídeňského závěrečného

dokumentu. Zásadní rozhodnutí o postupu by mohlo vycházet z platformy a programu Národní fronty;

2. neprodleně zaktivizovat z vnitřního a mezinárodního hlediska činnost Výboru čs. veřejnosti pro lidská práva a humanitární spolupráci, Čs. výboru pro evropskou bezpečnost a spolupráci, Čs. mírového výboru, Svazu ochránců přírody a dalších organizací Národní fronty. Provést pracovní seminář, zorganizovaný ve spolupráci FMZV, FMV, oddělením společenských organizací a národních výborů ÚV KSČ, oddělením mezinárodní politiky ÚV KSČ a ústředního výboru Národní fronty za účasti Národní fronty a dalších institucí, kde by byla podána informace a výměna zkušeností a náměty pro další postup v této oblasti;

Termín: do konce února 1989

3. Sekretariát pro věci církevní Úřadu předsednictva vlády ČSSR ve spolupráci s příslušnými resorty urychlí novelizaci zákonů a předpisů týkajících se církevní problematiky. Pokračovat v jednání s Vatikánem s cílem dosahnout dohody o obsazení diecézí biskupy v souladu se závěry přijatými PÚV KSČ. Dořešit některé individuální případy zneužívané k obviňování Československa z porušování náboženských svobod (např. A. Navrátil);

4. v souvislosti s uvedením závazku účastnických zemí respektovat právo každého vycestovat a vrátit se do své vlastní země.

FMV ve spolupráci s dalšími zainteresovanými resorty urychleně navrhne potřebné úpravy v otázkách cestovních dokladů, zjednodušení a urychlení pasové a vízové praxe včetně přehodnocení tzv. kategorizovaných osob a indexu nežádoucích osob, pokud jde o nabývání a pozbývání státního občanství, postup vůči emigrantům (včetně možnosti jejich návratu) atd. Je třeba důsledně prosazovat, aby výhody ve vízové praxi z naší strany byly recipročně poskytovány i našim občanům.

K aplikaci ustanovení dokumentu o práci se zahraničními novináři, především v tom smyslu, že tito by neměli být vyhošťováni nebo zbavováni akreditace za obsah svého zpravodajství, stanovit, aby příslušné orgány FMV měly povinnost v tomto směru vždy předem konzultovat příslušné čs. orgány a instituce, zejména FMZV. Ve vízové praxi nepovažovat zahraniční novináře navštěvující ČSSR za zvláštní kategorizovanou skupinu;

5. v souvislosti s ustanovením závěrečného dokumentu, že státy mají povinnost poskytovat informace nebo bilaterálně projednávat jednotlivé humanitární případy tlumočené po státní linii, vytvořit meziresortní komisi složenou z představitelů ÚV KSČ, FMZV, FMV a v případě potřeby dalších, která bude operativně projednávat takové žádosti a předkládat návrhy na jejich řešení;

6. velkou pozornost věnuje vídeňský dokument otázkám ochrany životního prostředí a je třeba, aby příslušné čs. instituce zlepšovaly vnitřní koordinaci

i mezinárodní spolupráci při řešení ekologických otázek, zejména vzájemnou informovanost, prevenci a součinnost v případě ekologických havárií. Závěrečný dokument dále stanoví, aby jednotlivci a organizace měli možnost vyjadřovat veřejně znepokojení nad ekologickou situací. Proto i nadále v masových sdělovacích prostředcích publikovat konstruktivní vystoupení a návrhy občanů, institucí a organizací k této problematice;

7. v dohledné době zorganizovat v Čs. televizi besedu za účasti vedoucího československé delegace na vídeňské následné schůzce a expertů z právní, mezinárodněpolitické a dalších oblastí k otázkám vídeňské následné schůzky, jejího závěrečného dokumentu a jeho aplikace v ČSSR i v zahraničí.

Odpovídá: s. J. Lenárt

Termín: 15.2.1989

SÚA, ÚV KSČ – dálnopisy a dopisy, ÚV 14/89.

-
- 1 Dálnopis byl odeslán spolu s třířádkovým dopisem tajemníka ÚV KSČ Jana Fojtíka. Návrh opatření a usnesení předsednictva ÚV KSČ z 27. ledna viz *SÚA, ÚV KSČ – předsednictvo, č.j. 6886.*

7

1989, 5. května, Praha

Informace sekretariátu ÚV KSČ o aktivitách „vnitřních a vnějších nepřátel“ určená nižším stranickým složkám, kandidátům ÚV KSČ a dalším stranickým a státním funkcionářům.

Informace o aktivitách vnitřních a vnějších nepřátel
(Zpracováno ve spolupráci politicko-organizačního oddělení
a oddělení státní administrativy ÚV KSČ)¹

Současné působení vnitřních a vnějších nepřátel se vyznačuje růstem aktivity v jejich činnosti. Zaměřuje se:

– na vznik nových tzv. nezávislých iniciativ, které se orientují na různé oblasti společenského života s cílem vytvořit masovou základnu a takový systém činnosti, jímž by „Charta“ a další seskupení mohly působit především na mladé lidi a rozšířit nepřátelské aktivity i mimo velká města (Prahu, Brno, Bratislavu);

– na dosažení změny v orientaci a postavení nekomunistických politických stran Národní fronty jako opozičního partnera KSČ;

– na ovlivňování činnosti společenských organizací a oficiálních struktur v oblasti vědy, techniky, kultury, umění a dalších cestou pronikání do jejich

řad s cílem izolovat vedení od členské základny a dosáhnout výměny „zkompromitovaných“ vedoucích funkcionářů;

– na úsilí opozičních seskupení pronikat do dělnického prostředí, postupně rozložit ROH a vytvořit paralelní, tzv. nezávislé odbory k prosazení odborového pluralismu.

Vnitřní nepřátelé za všestranné podpory ze zahraničí pokračují v konfrontačním kurzu nastoupeném v polovině loňského roku. Zatímco do konce roku 1988 existovalo asi 22 různých seskupení, v tomto roce přibýlo dalších 23 (mimo církevní struktury). Začala působit nová seskupení, jako např. Obroda – Klub za socialistickou přestavbu, Společnost pro studium demokratického socialismu, Klub právní podpory, Klub přátel J. Palacha, Karlovi přátelé, Havlíčkova mládež, Ekomonitor, Zelenomodří a další.

Zaznamenávají se rovněž snahy představitelů vnitřního nepřítele získat informace z prostředí stranických a státních orgánů o opatřeních, která jsou připravována, aby mohli s předstihem zaujímat vlastní stanoviska a předkládat opoziční návrhy. Ty pak publikují v nelegálních tiskovinách.

V činnosti vnitřních nepřátel se projevuje nejednota a postupně se vytvářejí dva základní směry.

První směr – **radikální** – tvoří signatáři „Charty“ a členové satelitních skupin (např. Nezávislé mírové sdružení, Společenství přátel USA, České děti, Demokratická iniciativa, Hnutí za občanskou svobodu), kteří prosazují konfrontační linii vůči KSČ a státním orgánům s orientací na hromadná protisociální vystoupení. Své působení zaměřují na inteligenci a mládež, zejména vysokoškolskou, kde se již projevují snahy organizovat struktury, které by měly nahradit SSM.

Druhý směr – **reformní** – tvoří značná část bývalých funkcionářů KSČ vyloučených pro své pravicové postoje a bývalých pravicově orientovaných členů sociálně demokratické strany. Tyto osoby, které se sdružují především v tzv. Obrodě – KSP a Společnosti pro studium demokratického socialismu, by měly vytvořit požadovaný „levicový blok opozice“, schopný za určitých okolností ovlivnit nejen bývalé a současné členy KSČ, ale i část dělnické třídy.

Zkušenosti potvrzují, že široká a cílevědomá propagandistická kampaň západních sdělovacích prostředků je schopna za aktivní účasti „Charty“ a jejich spojenců v ČSSR vyprovokovat část občanů, zejména mladé nezkušené lidi, k účasti na protisocialistických vystoupeních. Rovněž útoky, vedené v poslední době proti čs. bezpečnosti, prokuratuře a justici mají vyvolat přesvědčení, že tyto orgány neslouží lidu a nechrání jeho zájmy.

Nebezpečným prvkem v činnosti vnitřních nepřátel jsou dále sílící tendence k ovlivňování nekomunistických politických stran Národní fronty (především Čs. strany lidové) s cílem využít jejich oficiálního postavení a možnosti k legalizaci opoziční činnosti a vytvoření protiváhy politice KSČ. Svědčí o tom

například aktivita, kterou vyvíjí část středních kádrů ČSL soustředěná kolem Richarda Sachera, bývalého ředitele školy ÚV ČSL.

Prokázalo se, že již od poloviny března letošního roku se vnitřní nepřátelé připravovali narušit oslavy 1. máje nejen v Praze, ale i na dalších místech v ČSSR. O těchto záměrech byly informovány zastupitelské úřady kapitalistických států i hlavní západní tiskové a rozhlasové agentury. Stupňující se aktivita nepřátelských sil nacházela odezvu i u extrémních a teroristických živlů. Potvrdil se rovněž předpoklad, že hlavní nepřátelské seskupení „Charta“ zůstane v pozadí, veškerou iniciativu v přípravě provokativních akcí ponechá plně na svých satelitních, tzv. nezávislých iniciativách, že bude sílit snaha zapojit do těchto záměrů mladé lidi a studenty.

Bylo zaregistrováno celkem 19 anonymních telefonátů hrozících destrukcí veřejných budov, zejména objektů KSC a to ve Východoslovenském, Západočeském, Severočeském, Severomoravském kraji, Praze a Bratislavě. Současně byly zjištěny dva anonymní výhrušné dopisy. Jeden, zasláný šéfredaktorovi Svobodného slova, vyzýval k demonstracím a hrozil destrukcí blíže neurčených budov v Praze, druhý, doručený redakci maďarského mládežnického časopisu Taborúz v Bratislavě (vydavatelství Smena v Bratislavě), hrozil výbuchem nálože v Bratislavě. Všechny telefonáty a výhrušné dopisy se ukázaly jako klamné. Na celém území ČSSR byl zjištěn výskyt 28 kusů letáků. V Táboře a Sezimově Ústí bylo zjištěno 14 letáků, které vybízely k občanské neposlušnosti. Další vyjadřovaly podporu signatářům „Charty“ V. Havlovi a St. Devátému, ostatní letáky útočily na stranické a státní činitele.

Zjevným cílem vnitřních i vnějších nepřátel bylo využít v průběhu prvomájových oslav případného zákroku pořádkových jednotek k rozpoutání široké protičeskoslovenské kampaně v zahraničí a k osočování ČSSR z porušování závěrů vídeňské následné schůzky KBSE. Potvrdil to i mimořádný zájem západních žurnalistů o vydání čs. viz na období májových oslav, především z NSR, Velké Británie, Rakouska a USA.

Dne 1.5.1989 byla provedena příslušná bezpečnostní opatření k zajištění klidu a veřejného pořádku v době prvomájových oslav. Přesto se při zahájení prvomájové manifestace v Praze v horní části Václavského náměstí u sochy sv. Václava vytvořila skupina asi 100 osob, která rozvinula transparenty „Charta 77 – lidská práva“, „Svoboda politickým vězňům“ a čtyři menší transparenty vyzývající k propuštění Ivana Jirouse, Františka Stárka a ostatních. Uvedené transparenty se podařilo včasným zákrokem odstranit. Hlavními organizátory této skupiny byli Devátý, Ruml a Zeman, kteří se snažili vyvolávat neklid, podněcovat drobné potyčky a skandování „Pusťte Havla“, „Svobodu“ apod. Devátý a Ruml byli později zadrženi a bylo zamezeno proniknutí této skupiny před hlavní tribunou. Za oficiálním závěrem průvodu se uprostřed Václavského náměstí utvořila skupina asi 400 osob, která nesla

dvě státní vlajky a transparenty „Slovo mladým“, „Dodržujte právní řád“ a „Vždy s úsměvem“. Orgány zabezpečující veřejný pořádek vyzvaly vytvořenou skupinu k opuštění prostoru Václavského náměstí. Jelikož této výzvy nebylo uposlechnuto, bylo přistoupeno k postupnému vytlačování této skupiny mimo Václavské náměstí. Ze strany pořádkových sil nebylo použito žádných násilných prostředků. Krátce po 13.00 hodině byl obnoven klid.

Na útvary Veřejné bezpečnosti v Praze bylo v průběhu uvedené provokace předvedeno 105 československých občanů a 8 cizinců (2 z NSR, 2 z Finska, 2 z Nizozemí, 1 z Velké Británie a 1 ze Švýcarska). 76 osob bylo z Prahy, 7 ze Středočeského kraje. Ve věkové struktuře předvedených bylo 36 osob ve věku 19–25 let a 23 osob ve věku 26–30 let. Z celkového počtu předvedených bylo blokovou pokutou potrestáno 5 osob. Na 11 osob bude zasláno oznámení příslušným ONV. Pro přečin a trestný čin bude stíháno 8 osob a u dalších 71 osob bude pokračováno v šetření. 18 osob bylo propuštěno bez dalších opatření.

Celý průběh pokusu o protispolečenské vystoupení nepřátelských sil sledovali pracovníci společnosti ARD a pořizovali videodokumentaci. Mluvčí „Charty 77“ Alexandr Vondra předal o průběhu události na Václavském náměstí informaci britskému listu „The Guardian“, ve které tendenčně zkreslil způsob a průběh nasazení pořádkových sil.

Přes veškeré snahy se vnitřním nepřátelským silám nepodařilo narušit důstojný průběh oslav 1. máje, které letos vyjadřovaly za početné účasti právě mladých lidí plnou podporu přestavbě a demokratizaci naší společnosti pod vedením KSČ. Přesto nelze v příštím období podceňovat působení „Charty“ a dalších nelegálních skupin, je třeba otevřeně odhalovat jejich činnost v místech.

Informace je určena k využití v masové politické práci územních stranických orgánů a základních organizací KSČ a je třeba s ní seznámit členy volených orgánů, aparátu, aktivu a předsedy základních organizací KSČ.

V konkrétních místech, na pracovištích, účinně čelit pokusům nepřátelských sil narušovat proces přestavby a demokratizace naší společnosti. Zvláštní pozornost přitom věnovat účinným formám práce s mládeží s cílem zamezit vlivu těchto sil na mladou generaci. Projednávání těchto problémů je třeba i spojovat s Provoláním předsednictva ÚV KSČ k 41. výročí vítězného února.

Karel Hoffmann
tajemník ÚV KSČ

SÚA, ÚV KSČ – dálhopisy a dopisy, ÚV-043/89

-
- 1 Informace vycházela ze zpráv, které pro jednání předsednictva 21. dubna a 5. května předložili M. Jakeš (*SÚA, ÚV KSČ – předsednictvo, č.j. 7567*, Informace o vývoji bezpečnostní situace v ČSSR) a F. Kinel (*SÚA, ÚV KSČ – předsednictvo, č.j. 7658*, Vyhodnocení bezpečnostních opatření k zajištění klidu a veřejného pořádku v období májových oslav).

Rozbor petice Několik vět vypracovaný oddělením propagandy ÚV KSČ a odeslaný s průvodním dopisem tajemníka ÚV KSČ Jana Fojtíka vybranému okruhu stranických grémií.¹

Vážení soudruzi,

v minulých dnech byla rozšířena západními sdělovacími prostředky výzva opozičních sil v ČSSR pod názvem „Několik vět“. S jejím zněním byly vnitrostranickou cestou seznámeny krajské a okresní výbory strany.

Jde o nebezpečný pokus nepřátelských sil o konfrontaci ve socialistickém státě. Těmto snahám je nutno čelit jednotným a cílevědomým postupem strany. Veřejnosti musíme ukázat skutečné záměry autorů, věcnou argumentací vyvrátit jejich demagogii a rozhodně čelit pokusům o získávání dalších podpisů pod výzvu.

K jednotnému působení strany na veřejnost vám zasíláme materiál oddělení propagandy ÚV KSČ. Dává odpověď na jednotlivé požadavky obsažené ve výzvě „Několik vět“. Je nutno využít rovněž materiálů uveřejňovaných v Rudém právu a dalších masových sdělovacích prostředcích.

Jan Fojtík

Vnitrostranická informace k výzvě opozičních skupin „Několik vět“

V minulých dnech² zorganizovaly protisocialistické síly v ČSSR novou provokační kampaň. Výzva opozičních skupin nazvaná „Několik vět“ je formálně prezentována jako příspěvek k dialogu, je však fakticky zaměřena na konfrontaci se socialistickým státěm a s naším společenským zřízením. Autoři jí přikládají mimořádný význam. Nelze ji posuzovat izolovaně od ostatních akcí a dokumentů opozičních skupin, v nichž vyjadřují její signatáři dalekosáhlejší cíle namířené na svržení socialistického zřízení v ČSSR.

Opoziční skupiny se snaží překonat stav, kdy tvoří izolované hnutí. Ve výzvě vytyčující své programové požadavky, a to zejména takové, které vyžadují čas a náklady. Zjednodušují pohled na ně. Zcela ignorují skutečnost, že řada těchto závažných problémů je součástí našeho programu a že je řešíme.

Ve výzvě hovoří o „potřebě systémových změn“, o „nutnosti zásadní změny společenského klimatu v naší zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a plurality“. Tezí o potřebě „skutečného politického dialogu jako jediného možného východiska ze slepé uličky, v níž se dnes Československo nalézá“, usilují o legalizaci opozičních skupin, o dosažení statutu oficiální opozice. Výzva „Několik vět“ má být důležitým bodem k vytvoření

platformy jejich jednotného postupu, směřujícího k demontáži socialismu, jeho likvidaci a nahrazení společensko-politickým systémem podle vzoru Západu.

Novou akcí chtějí opoziční skupiny vytvořit krizovou situaci a vyvinout tak nátlak na vedení strany a státu. Snaží se manipulovat širokou veřejností. V této souvislosti má výzva plnit úlohu jakéhosi „referenda“ o jejich programových požadavcích. Autoři výzvy by chtěli získat jeden milión podpisů.

Veřejnost má být ovlivněna i tím, že do podpisové akce se zapojili i někteří představitelé našeho kulturního a vědeckého života. Opoziční skupiny vkládají své naděje do ovlivnění názorů širokých vrstev našich občanů, zejména však mladých lidí, kteří se v uplynulém období o společenské procesy nezajímali, ale dnes se na nich chtějí aktivně podílet.

Tomu má napomoci jak okruh problémů, který je ve výzvě obsažen, tak abstraktnost a obecnost některých cílů dotýkajících se závažných otázek (např. problematika ekologie). Autoři výzvy spoléhají na to, že jednotlivé body jejich programového prohlášení najdou adresáta v různých skupinách naší společnosti, že je někteří lidé budou přijímat jako novou, účinnější variantu společenské přestavby. Spekuluji s tím, že naleznou odezvu především u těch, kteří dosud nemají vyhraněný politický postoj.

Dosavadní zkušenosti také ukazují, že úspěchů dosahují opoziční skupiny především tam, kde se problémy společnosti, jež nastoluje sám život, včas neřeší nebo řeší nedůsledně. Proto parazitují na existujících problémech naší společnosti, vyplývajících ze zpoždování naší ekonomiky za vědeckotechnickým rozvojem ve světě, z nízkého růstu produktivity práce, nedostatků v dodavatelsko-odběratelských vztazích, neuspokojivého tempa rozvoje socialistické ekonomické integrace z hlediska potřeb naší společnosti. Přizívají se rovněž na ekologických problémech, na nedostatcích v oblasti služeb a zásobování vnitřního trhu, v našem zdravotnictví, školství apod. Způsoby řešení těchto problémů obsažených v programu a postupu společenské přestavby vykládají jako nepřijatelné a naprosto nedostatečné. Snaží se vyvolat nedůvěru ve schopnost strany řešit problémy, zdání o stagnaci naší společnosti, její morální, politické a ekonomické krizi. Svoji „kompetentnost, legitimitu a způsobilost“ formulovat a vznášet požadavky jménem celé veřejnosti opírají o jimi vyvolávané provokace a podpisové akce i o ojedinělé případy občanské nespokojenosti a účelově rozvíjené aktivity dalších tak zvaných neformálních hnutí, podněcovaných západními sdělovacími prostředky.

Jednotný postup naší společnosti, sjednocení všech vrstev obyvatelstva v souladu s cíli přestavby je základní podmínkou realizace našeho programu. Proto autoři výzvy se snaží naši společnost rozdělit. Chtějí u naší veřejnosti vyvolat nedůvěru o správnosti nastoupené cesty, každý krok, který učiníme,

se snaží zpochybňovat. Proto naše propagandistické ofenzivní působení proti snahám nezávislých skupin musí být doprovázeno praktickými kroky k realizaci přestavby. Ve sdělovacích prostředcích je nutno ukazovat pozitivní příklady a konkrétní cesty řešení jejich [!] úkolů. Kritika našich vlastních nedostatků nesmí být vedena tak, aby mohla být nepřátelskými silami zneužívána proti nám.

Nová podpisová akce má jasně stanovenou strategii, v níž důležitá úloha připadá zahraničním vysíláčům, jako je Svobodná Evropa a Hlas Ameriky. Autoři výzvy počítají s dalším zmezinárodněním problematiky činnosti opozičních skupin v ČSSR a budou se snažit uplatňovat zkušenosti z působení protisocialistických sil některých socialistických zemí (zejména PLR a MLR).

Nová podpisová akce navazuje na předchozí pokusy opozičních skupin a je koncipována jako rozsáhlá kampaň dlouhodobého zaměření. Jejím cílem je destabilizovat naši společnost, vyvolat atmosféru napětí a konfrontace, kterou chtějí stupňovat. Kulminačním bodem by mělo být datum 21. srpna 1989. Předsednictvo ÚV KSČ na svém zasedání 30. června 1989 k nové podpisové akci zdůraznilo, že jde o „nebezpečné snahy, kterým je třeba všude se postavit co nejrozhodněji na odpor“. To vyžaduje od stranických orgánů a organizací ofenzivní a promyšlený přístup. Naší veřejnosti je třeba vysvětlovat podstatu celé akce, odhalovat skutečné záměry autorů výzvy.

Zejména je nezbytné ukázat, že opoziční skupiny přicházejí se svým prohlášením v době, kdy uskutečňujeme hospodářskou a společenskou přestavbu a v souladu s procesem demokratizace měníme obsah, styl a metody stranické práce. Iniciátorkou tohoto procesu, který má podporu naší veřejnosti, je strana, jež na tyto závažné otázky dala odpověď v závěrech 7. a následných zasedáních ÚV KSČ.

Výzva „Několik vět“ obsahuje požadavky na demokratické diskuse o ekonomické reformě a přípravě nové ústavy. Pokouší se šířit dojem o tom, že strana rozhoduje za zády lidu. Je to záměrná lež. Všechna zásadní opatření, spojená s přestavbou naší ekonomiky a dalších oblastí společenského života, jsou připravována za široké účasti veřejnosti. Tak tomu bylo u návrhu Zákona o státním podniku, Zákona o bytovém, spotřebním a výrobním družstevnictví, Zákona o zemědělském družstevnictví, u návrhu novely Zákoníku práce a dalších. Statisíce připomínek organizací, pracovních kolektivů i jednotlivců byly pečlivě hodnoceny a v dopracování návrhů využity.

Nejinak je tomu v přípravě návrhu politickoprávních zásad nové Ústavy ČSSR. V souladu se závěry komise Komunistické strany Československa a Národní fronty z ledna letošního roku, jejímiž členy je 150 představitelů našeho politického, vědeckého, kulturního života, se v uplynulých měsících zpracovávaly jednotlivé části návrhů politickoprávních zásad nové Ústavy ČSSR.

V příštích měsících má být celkový návrh politickoprávních zásad nové Ústavy ČSSR dpracován a po projednání v komisi KSČ a NF a v ústředním výboru Národní fronty bude předložen ke všenárodní diskusi. Celá občanská veřejnost bude mít příležitost se s návrhem podrobně seznámit, projednat ho v základních člancích politických stran, Revolučního odborového hnutí, Československého svazu družstevních rolníků, Socialistického svazu mládeže, Československého svazu žen a dalších organizací, na veřejných schůzích občanů, v pracovních kolektivech, v družstvech a vyjádřit své názory a náměty.

Ve výzvě „Několik vět“ je předloženo 7 základních požadavků:

1. „Aby byli okamžitě propuštěni všichni političtí vězňové.“

Základní politické svobody a občanská práva jsou zakotveny v Ústavě ČSSR. Socialistický stát vytváří pro jejich naplňování dostatečný prostor. Realizace politických svobod a občanských práv proto nemůže být důvodem trestního postihu.

Podle čs. právního řádu není trestné politické přesvědčení, ale vždy jen konkrétní protispolečenské jednání proti státnímu zřízení, socialistickému vlastnictví a právům a oprávněným zájmům občanů. Takové porušovatele zákonů nazývají opoziční struktury politickými vězni. Například pro trestné činy proti republice (mimo trestný čin opuštění republiky), bylo v roce 1988 odsouzeno v ČSSR celkem 49 osob. Jednalo se o trestné činy záškodnictví, teroru, podvracení republiky, pobuřování ap. Sem patří například i trestná činnost Františka Stárka, Ivana Jirouse a Jiřího Tichého, kteří byli trestně stíháni v prvním pololetí tohoto roku.

František Stárek byl rozsudkem okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 28.6.1989 odsouzen pro trestní čin pobuřování podle § 100, odst. 1. písm. a), odst. 3. písm. a) a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání dva a půl roku nepodmíněně s výkonem ve II. nápravně výchovné skupině ochranný dohled na dva roky a trest propadnutí věci.

Jeho trestná činnost spočívala v tom, že od roku 1987 do svého zadržení dne 23.2.1989 vyhotovoval a na cyklostylu rozmnožoval časopisy „Vokno“ a „Voknoviny“ svým obsahem nepřátelsky zaměřené proti socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky a rozšiřoval je.

Okresním soudem v Jihlavě byli 9.3.1989 pro trestný čin pobuřování odsouzeni Ivan Jirous a Jiří Tichý k trestu odnětí svobody (u Ivana Jirouse v trvání 16 měsíců nepodmíněně s výkonem ve II. NVS a u Jiřího Tichého v trvání 6 měsíců nepodmíněně v I. NVS). Ti společně vypracovali a rozšiřovali materiál, jenž hrubě uráží a pomlouvá státní a politické orgány ČSSR, obviňuje je dokonce z fyzického a psychického teroru.

Za politické přesvědčení nebyl v minulosti odsouzen ani jeden z hlavních organizátorů podpisové akce, Václav Havel. Jeho protiprávní jednání, za které byl odsouzen v březnu tohoto roku spočívalo v tom, že v době od 9. do

13.1.1989 prostřednictvím vysílání zahraničních rozhlasových stanic BBC a Svobodná Evropa pro Československo opakovaně vyzýval a utvrzoval občany Prahy a dalších míst ČSSR k nerespektování rozhodnutí Obvodního národního výboru v Praze 1 ze dne 6.1.1989 čj. OVV-30/89 o zákazu veřejného shromáždění v souvislosti s tzv. vzpomínkovým aktem na J. Palacha dne 15.1.1989 na Václavském náměstí, vydaného v souladu s § 6 z.č. 68/51 Sb. a § 1 písm. b) z.č. 126/68 Sb., a dne 16. ledna 1989 v Praze 1, na Václavském náměstí, v prostoru kolem památníku sv. Václava v době od 15.25 hod. do 16.00 hod. se zúčastnil nepovoleného shromáždění osob, které narušilo veřejný pořádek.

Požadavek na propuštění všech „politických vězňů“ je zjevnou demagogií. Jeho cílem je otevření prostoru pro beztržné působení protisocialistických sil.

2. „Aby přestala být omezována svoboda shromažďovací.“

Požadavek autorů výzvy sleduje vytvoření takových podmínek, které by otevřely plný prostor pro působení opozičních sil a vyvolávání anarchie.

Svoboda shromažďovací je zaručena článkem 28 Ústavy ČSSR. Její meze jsou vyjádřeny v zákonech číslo 68/1951 Sb. a 126/1968 Sb. Omezení je možné jen když je tato svoboda uskutečňována proti československým zahraničněpolitickým zájmům a proti socialistickému společenskému řádu. Určitá omezení z důvodů veřejného pořádku obsahují rovněž nařízení některých národních výborů.

V souvislosti s další demokratizací života společnosti se připravuje sjednocení dosud roztržité právní úpravy v nové Ústavě ČSSR. Omezení svobody shromažďovací a svobody pokojných pouličních průvodů bude nadále možné jen z těchto tří důvodů: je-li to nutné pro ochranu práv ostatních občanů, z důvodu ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti státu.

Státní orgány nesou odpovědnost za to, aby tyto svobody nebyly zneužívány k projevům anarchismu. K základním zásadám fungování socialistického právního státu patří ochrana zájmů a bezpečnosti jeho občanů před kriminálními živly.

Všechna pokojná shromáždění mohou být i zneužita. Proto povolování těchto akcí na veřejných prostranstvích musí být odpovědně zvažováno, aby nedošlo k ohrožení svobod a práv občanů, k ohrožení jejich životů nebo k vandalským činům.

Sdělovací prostředky přinášejí denně mnohá svědectví o brutálním postupu policie v kapitalistických zemích při potlačování demonstrací, které podle mínění jejich vládnoucích kruhů ohrožují zájmy buržoazie. Tyto země jsou nám však opozičními silami dávány za příklad dodržování lidských práv a svobod.

3. „Aby přestaly být kriminalizovány a pronásledovány různé nezávislé iniciativy a začaly být konečně chápány i vládou jako to, čím v očích veřejnosti už dávno jsou, totiž jako přirozená součást veřejného života a legitimní výraz jeho různotvornosti. Zároveň by neměly být kladeny překážky vznikání nových občanských hnutí, včetně nezávislých odborů, svazů a spolků.“

I tento požadavek je hrubou falzifikací skutečnosti. Měl by vést k legalizaci antisocialistických organizací. Oprávněnost činnosti opozičních skupin je vyvracena nastoupenou cestou přestavby společnosti a postupným uskutečňováním stanovených cílů.

ČSSR je právním státem. Všechny zákony mají obecnou platnost, každý je povinen je dodržovat. Pokud byl kdokoliv z členů opozičních skupin právně postižen, nikoliv tedy „kriminalizován a pronásledován“, pak to bylo v souladu s platnými zákony a na základě spáchaných konkrétních trestných činů, přečinů či přestupků.

Požadavek, aby nebyly „kladeny překážky vznikání nových občanských hnutí, včetně nezávislých odborů, svazů a spolků“ je z hlediska souvislosti vyplývajících z cílů a činnosti opozičních skupin rovněž požadavkem bezpředmětným. Ústava ČSSR a zákon č. 68/1951 Sb. – o dobrovolných organizacích a shromážděních – vytvářejí dostatečný prostor pro vznik a existenci nestátních organizací. Podle zákona je mohou občané ČSSR využívat k uspokojování svých ústavou a jinými právními normami zajištěných práv a svobod, které současně vedou k upevnování hospodářského a politického systému ČSSR. Sdružování občanů v ČSSR a jeho právní úprava jsou natolik demokratické, že různorodé organizace mohou vznikat jak v krajích, okresech a obcích, tak i na území celé federace. Tak např. na základě toho byly do Národní fronty začleněny organizace Svazu ochránců přírody.

Jedinou povinností těch, kteří se chtějí sdružit v nějakou organizaci, je předložit příslušnému státnímu orgánu před ustavením k posouzení program a stanovy či organizační řád. Pokud jsou tyto dokumenty v souladu se zákonem, tj. zajišťují socialistický obsah, metody a formy činnosti organizace, státní orgán je schválí a takovou organizaci legalizuje. Přitom však rovněž posuzuje, zda již obdobná organizace neexistuje. Opoziční skupiny kritizují tento povolovací systém a požadují, aby byl změněn na systém oznamovací. To znamená, že v tomto pojetí by příslušná organizace nejdříve vznikla a poté by oznámila příslušnému státnímu orgánu svůj vznik. Státní orgán by pak až dodatečně organizaci legalizoval nebo zakázal. Je evidentní, že zakázat či rozpustit již existující organizaci je vnitropoliticky i mezinárodně velice složité. Současný systém, který je v ČSSR uplatňován, je efektivní a přispívá k sjednocení zájmů a práv občanů a společnosti.

4. „Aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace a předběžné i následné skryté cenzury a otevřeny

svobodné výměně názorů a aby byly legalizovány sdělovací prostředky, působící nezávisle na oficiálních strukturách.“

Tvrzení autorů výzvy je falzifikací naší právní úpravy činnosti sdělovacích prostředků. Pod požadavkem „svobodné výměny názorů“ a legalizace sdělovacích prostředků tzv. nezávislých struktur se skrývá snaha uvolnit prostor pro otevřené útoky proti socialismu v tisku.

Ústavně zaručená svoboda slova a tisku je v současné praxi sdělovacích prostředků široce uplatňována. Masové sdělovací prostředky jsou rozvíjeny jako nástroj dialogu s občany a stále šířeji se uplatňují jako platforma socialistického názorového pluralismu, tribuna a spolutvůrce veřejného mínění, nástroj kritiky a společenské kontroly, prostředek nápravy nedostatků, organizátor sociálního pokroku a prohlubování jeho socialistického charakteru.

Předsednictvo ÚV KSČ přijalo v říjnu 1987 dokument o veřejné informovanosti ve sdělovacích prostředcích. Kontrolou plnění jeho závěrů se zabýval sekretariát ÚV KSČ. V nejbližší době zprávu o realizaci dokumentu projedná předsednictvo ÚV KSČ a její obsah bude zveřejněn.

Oprávněným subjektem k vydávání periodického tisku jsou politické strany, společenské organizace, státní orgány, vědecké a kulturní instituce, hospodářské a jiné socialistické organizace. Tzv. nezávislé skupiny se chtějí zmocnit pozic ve sdělovacích prostředcích, aby mohly manipulovat veřejným míněním, jak to ukázaly zkušenosti z let 1968–1969.

Autoři výzvy vědí, že u nás podle zákona č. 84/1968 Sb. je cenzura nepřijatelná. Pomlouvají nás ze skryté cenzury. Cenzurovat se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky (§ 17 cit. zákona).

Za plnění společenského poslání a stanovení ideově politického zaměření masových sdělovacích prostředků odpovídá jeho vydavatel (u periodického tisku), nebo příslušná organizace (rozhlas, televize, ČTK...). Obsah jednotlivého vydání – v souladu se zájmy a cíli socialistické společnosti a na základě schváleného ideově politického programu – určuje a za něj odpovídá šéfredaktor (§ 10 tiskového zákona). V pracovním pořádku je pak delegována příslušná část práv, povinností a odpovědnosti, související s programem veřejné informovanosti, i na jednotlivé redaktory. Z uvedených zásad vyplývá nezbytná právní, profesní a občanská odpovědnost všech činitelů masových sdělovacích prostředků.

Práva vydavatele (provozovatele) a šéfredaktora ve vztahu k obsahu sdělovacích prostředků jsou – ve prospěch práv občanů a organizací – omezena některými instituty, majícími na zřeteli veřejný zájem. Jde např. o povinnost uveřejnit stanovisko státního orgánu, vědecké a kulturní instituce, hospodářské a společenské organizace k důležitým společensky prospěšným návrhům, doporučením a podnětům a k závažné společenské kritice, uveřejněné ve

sdělovacím prostředku (§ 14 tiskového zákona). Podobně je formulováno právo na zveřejnění opravy nepravdivých údajů, které se dotkly cti občana nebo dobrého jména organizace (§ 19 a § 20 tiskového zákona, ve znění pozdějších předpisů).

Výzva obsahuje rovněž požadavek zbavit i veškerou kulturní činnost „všech forem politické manipulace“. Pod těmito hesly se autoři výzvy pokoušejí o dezorientaci veřejnosti, o zmanipulování pracovníků kultury a umění, o ovládnutí kulturního života a jeho zneužití pro své politické cíle. K tomu využívají různé nedostatky způsobené necitlivými a nekvalifikovanými přístupy na tomto úseku, působení různých skupin usilujících o monopolní postavení v jednotlivých oborech umění i špatného stavu materiálnětechnické základny kultury a umění.

Musíme důsledně rozlišovat mezi oprávněnými protesty umělecké fronty proti recidivám administrativně direktivních opatření, kterých se strana zřekla, a mezi demagogickými požadavky naprosté „nezávislosti“ uměleckých institucí a kulturního tisku, za kterými se skrývá snaha zneužívat je proti straně a socialistickému státu.

Současná politika strany netrpí reglementací kulturní fronty. Na tuto velmi citlivou ideologickou oblast společenského života působí politickými metodami. Umělecké svazy řeší své problémy samy, odpovědnost za kvalitu vystavovaných děl, vydávaných publikací, divadelní představení, mají umělci nebo příslušní ředitelé kulturních zařízení. Nedovolíme však, aby prostředky, které jsou vydávány na tuto oblast, tvůrčí svoboda kultury a umění byly zneužívány proti socialismu.

5. „Aby byly respektovány oprávněné požadavky všech věřících občanů.“

Tento požadavek autorů výzvy je zaměřen na získání věřících pro cíle opozičních skupin.

Zákonodárství ČSSR zabezpečuje věřícím občanům prostor pro uspokojování náboženských potřeb. Ústava ČSSR v článku 32 garantuje svobodu náboženského vyznání.

Naše platná právní úprava odpovídá zájmům věřících. V Československu působí legálně 19 církví a náboženských společností. Je to větší počet než v mnoha kapitalistických státech, včetně tzv. „klerikalistických“. Sedm církví a náboženských společností dokonce vzniklo až za socialistického státu. Čs. stát převzal na sebe závazky zabezpečit náboženské potřeby věřících občanů. Zajišťuje nebo výrazně pomáhá zajistit činnost jednotlivých církví a náboženských společností. Značnou částkou také přispívá na opravy a údržbu církevních objektů a kostelů. Vcelku představují roční dotace jen na opravu církevních budov částku více než 200 mil. Kčs.

Podle našich zákonů kněžský úřad může kněz vykonávat pouze se státním souhlasem. Do vnitrocírkevního života se stát nevměšuje. Katolická církev má

3 z 12 diecézí obsazeny řádnými biskupy, přičemž u kardinála Tomáška působí od roku 1988 další dva pomocní biskupové. Zbývající diecéze jsou spravovány kapitulními vikáři či volenými správci. V současné době jsou postupně vytvářeny předpoklady, v jejichž důsledku by mohlo dojít k obsazení pravděpodobně dalších tří diecézí řádným biskupem. Jde o výsledek aktivního přístupu čs. vlády, která se nebrání obsazení biskupských úřadů, ale až dosud narážela na nedostatečnou ochotu Vatikánu přihlížet i k oprávněným zájmům a požadavkům ČSSR.

V souladu se zájmy věřících usilujeme o to, aby diecéze byly obsazovány lidmi loajálními k našemu státu, těšícími se úctě a autoritě občanů. Tyto úřady nemohou zastávat ti, kteří by je zneužívali k vytváření napětí mezi socialistickým státem a církví.

V současné době vykonává činnost duchovních, kněží, pastorů, vykladačů písmen apod. téměř 5000 osob. (Jde o lidi, kteří vykonávají profesionálně kněžskou činnost, nikoliv pomocné a laické činitele.) Na šesti bohosloveckých fakultách studuje více než 1000 bohoslovců. Církve vydávají 32 různých církevních periodických tiskovin. Například české a slovenské Katolické noviny vycházejí týdně celkem ve čtvrtmilionovém nákladu. Dále vydávají prostřednictvím Ústředního církevního nakladatelství potřebné katechismy, skripta, učební pomůcky a jiné tiskoviny. Jen v posledních 11 letech bylo vydáno téměř 850 titulů církevní literatury či skript v celkovém nákladu více než 6 milionů výtisků. Bylo vytištěno 70 000 kusů zcela nové ekumenické bible, postupně se tiskne dalších 200 tisíc biblí, 400 tisíc zpěvníků, 70 tisíc katechismů. Část již byla vytištěna a distribuována. Vzhledem k tomu, že pro tisk některých publikací není volná kapacita, je povolován pravidelně její dovoz ze zahraničí. Jen za poslední léta bylo dovezeno téměř 30 titulů významné náboženské literatury, jejíž náklad se blíží půl milionu výtisků. Představitelé a zástupci všech církví a náboženských společností se podílejí na práci v církevních centrálech a světových grémiích, jako například ve vatikánských kongregacích a komisích, ve světové radě církví apod. Kromě toho působí v mnoha mezinárodních mírových organizacích i nenáboženského typu. V Praze je rovněž sídlo světové organizace Křesťanské mírové konference, kterou navštíví ročně v průměru více než 500 zahraničních církevních činitelů, teologů apod. Představitelé církví se rovněž podílejí na řízení veřejných záležitostí socialistického státu. V současné době jsou poslanci nejvyšších zákonodárných orgánů čtyři duchovní (2 ve Federálním shromáždění, 1 v ČNR a 1 v SNR).

To potvrzuje, že čs. stát dodržuje principy vztahů k věřícím a církvím a v souladu s Ústavou ČSSR jim plně zabezpečuje náboženské svobody. Má i do budoucna upřímný zájem o účinnou spolupráci s věřícími a bude dbát o uplatňování zásad své církevní politiky, jimiž jsou respektovány oprávněné

požadavky věřících. V souvislosti s přípravou nové ústavy se také posuzují dosud platné zákony o činnosti církví a náboženských organizací a připravuje se jejich zdokonalení.

Se zásadami církevní politiky našeho státu je v příkrém rozporu existence nezákonných církevních struktur, kterým nejde o řešení problémů náboženských svobod, ale naopak o vyvolání konfliktů a konfrontací mezi státem a církví. Jak už bylo mnohokrát stranickými a státními představiteli konstatováno, jde o snahu zneužít církví k protisocialistickým politickým cílům, k destabilizaci společnosti. To také odsuzuje naprostá většina představitelů církví v naší socialistické společnosti.

6. „Aby byly všechny chystané i uskutečňované projekty, které mají natrvalo změnit životní prostředí v naší zemi a předurčit tak život budoucích generací, neodkladně předloženy k všestrannému posouzení odborníků i veřejnosti.“

Opoziční skupiny se snaží tímto požadavkem zdiskreditovat postup našich státních a stranických orgánů a společenských organizací v oblasti ochrany životního prostředí. Záměrně opomíjejí řadu rozhodnutí v ekologické politice, sami však nepřicházejí s konstruktivními návrhy.

Stranické a státní orgány, hospodářské organizace, národní výbory i organizace Národní fronty se otázkami tvorby a ochrany životního prostředí v ČSSR systematicky zabývají. Připravované projekty a investiční akce podléhají důkladné expertize odborníků.

Uplatnění ekologických hledisek v sociálně ekonomickém rozvoji státu předpokládá existenci jednotné celostátní politiky v této oblasti. K tomu byla (zákonem č. 115/1983 Sb. o působnosti federálních ministerstev) rozšířena působnost Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj, která spolu se Státní plánovací komisí a ostatními ústředními federálními orgány a ústředními orgány republiky byla pověřena zpracovávat celostátní koncepci tvorby a ochrany životního prostředí a tuto koncepci také zabezpečovat. Ke zpracování tohoto prvního celostátního programového dokumentu, který komplexně postihuje problematiku životního prostředí a racionálního využívání přírodních zdrojů, schválila vláda ČSSR zásady (usnesení vlády č. 226/85). K obnovení ekologické rovnováhy v ČSSR vytyčují zásady tyto etapy:

– v 8. pětiletce zastavit proces zhoršování životního prostředí, zlepšit životní prostředí v Praze a severních Čechách a analyzovat specifické funkce území z hlediska přírodních zdrojů a ekonomických aktivit jako výchozí podklad řešení otázek životního prostředí v další perspektivě;

– v 9. pětiletce dosáhnout prvního dílčího zlepšení životního prostředí v celostátním měřítku a aktivní plánovitý přístup k racionálnímu využívání přírodních zdrojů, snížit znečišťování ovzduší minimálně o 30 %;

– k roku 2000 dosáhnout podstatného zlepšení životního prostředí na území celého státu.

Tyto náročné úkoly si vyžádaly, aby na základě analýz, generelů a stanovení rámcových limitů zatížení krajiny byly zpracovány odvětvové, krajské a republikové koncepce ochrany a tvorby životního prostředí a racionálního využívání přírodních zdrojů do r. 2000 (usnesení vlády č. 219 z r. 1988). Důsledná realizace této koncepce vytvoří podmínky pro zásadní obrat v neuspokojivém stavu životního prostředí.

Splnění uvedených cílů v tvorbě a ochraně životního prostředí u centrálně řízených akcí si vyžádá do r. 2000 zhruba 100 miliard Kčs investičních prostředků. Pro 8. SLP bylo vyčleněno 17 miliard a na 9. SLP se plánuje více než 25 miliard Kčs.

K ochraně životního prostředí se má v 8. SLP realizovat přes 200 staveb, z nichž však většinu doprovázejí nedostatky v projektové a dodavatelské přípravě. V dubnu letošního roku přijala vláda opatření k plynofikaci a ke zlepšení ekologické situace v Praze a Severočeském kraji.

Potíže s ochranou a tvorbou zdravého životního prostředí mají všechny průmyslové země, Československo nevyjímaje. Ekologická bezpečnost má mezinárodní dosah. To potvrdili i účastníci konference členů vlád sedmi střeoevropských zemí o životním prostředí, která se z iniciativy ČSSR konala koncem května v Praze.

Řešení ekologických problémů překročilo hranice států a vyžaduje spojení sil a prostředků v mezinárodním měřítku. ČSSR se v tomto směru podílí na realizaci mezinárodní Úmluvy o přenosu škodlivin v ovzduší, na financování Kooperativního programu monitorování dálkových přenosů škodlivin v Evropě, na snižování emisí SO₂ o 30 % proti roku 1980. Je rozšiřována spolupráce se SSSR, PLR, Rakouskem, NSR i NDR.

Ve Vratislavi byla 1. července podepsána dohoda o spolupráci v oblasti životního prostředí mezi ČSSR, NDR a PLR. Ta se mimo jiné zaměřuje na společný výzkum a vývoj zařízení, přispívající ke snížení emisí oxidu siřičitého a oxidů dusíku, k ochraně čistoty vod, stejně jako na společný postup v péči o lesy. Dohoda rozšiřuje možnosti společných ekologicky orientovaných vědeckých výzkumů, kooperace a specializace výroby potřebných přístrojů a další možnosti hospodářské spolupráce při vývoji a zavádění nových technologií.

Problematika tvorby a ochrany životního prostředí se dotýká celé společnosti, všech našich občanů. Vítáme a podporujeme iniciativu mládeže i dospělých při řešení ekologických problémů. Nelze však souhlasit s demagogickými požadavky, které nejsou reálné a místo racionálního řešení mají pouzovat lidi proti socialistickému zřízení.

7. „Aby byla zahájena svobodná diskuse nejen o padesátých letech, ale i o

Pražském jaru, invazi pěti států Varšavské smlouvy a následné „normalizací“. Je smutné, že zatímco v některých zemích, jejichž armády tehdy do československého vývoje zasáhly, se dnes už o tomto tématu začíná věcně diskutovat, u nás je to stále ještě velké tabu, a to jen proto, aby nemuseli odstoupit ti lidé z politického a státního vedení, kteří jsou odpovědní za dvacetileté upadání všech oblastí společenského života u nás.“

Za požadavkem opozičních skupin na „svobodnou diskusi nejen o padesátých letech“ nelze nevidět pokračující úsilí i tímto způsobem znevážit vývoj socialismu v ČSSR. Zejména tzv. nové přístupy a přehodnocení okolností roku 1968 a období konsolidace mají jednoznačně napomoci ke změně ve vedení strany a státu a otevřít prostor k destabilizaci politické situace u nás. Současně jsou sledovány požadavky na rehabilitaci tzv. mužů „pražského jara“, jejich glorifikaci jako údajných předchůdců M. Gorbačova a Akčního programu jako prototypu programu přestavby.

Každý soudný člověk, který ví, co jsme zdědili z války a fašistické okupace, musí uznat velikost a mimořádnost vzestupu, kterého jsme dosáhli v průběhu socialistické výstavby. Úspěchy socialismu nemohou být zastíněny deformacemi a omyly, k nimž došlo na počátku padesátých let. Toto období bylo zhodnoceno, chyby a omyly odsouzeny a jejich důsledky napraveny.

To ovšem neznamená, že se uzavíráme dalšímu zkoumání a zhodnocení tohoto období. Nikdo tomu nebrání. Nelze však připustit znehodnocování práce a úsilí miliónů lidí, kteří svůj osud spojili se socialismem.

Ani léta 1968 a 1969 nejsou tabu. Provedli jsme důkladnou analýzu tohoto období a vyvodili z ní závěry, které jsou shrnuty v Poučení z krizového vývoje... Nemáme důvod měnit jeho základní závěry, z nichž vyplývá, že zachování socialistických vymožeností a přestavba socialistické společnosti může být úspěšně realizována jen pod vedením strany, která se řídí revoluční teorií marxismu-leninismu, principy proletářského a socialistického internaciona-
lismu, opírá se o důvěru lidí a je skutečným předvojem společnosti.

Pozitivně hodnotíme vývoj po překonání krize. Nezastíráme nedostatky, k nimž v tomto období došlo. Z nich vyplynula potřeba přestavby a demokratizace společnosti, jak byla formulována zejména na 7. a následných zasedáních ÚV KSČ. Důsledné zhodnocení uplynulého období bude provedeno na XVIII. sjezdu KSČ. Bude předmětem zájmu teoretické fronty, historiků, pracovníků společenských věd. Nikdo nezakazuje diskusi, ale ta musí být vedena bez snah znevážit vše, čeho bylo dosaženo.

Výzva „Několik vět“ představuje velmi vážný protistranický a protispolečenský dokument. Jeho autoři ani neskrývají, že sledují stejné cíle jako před jednadvaceti lety prohlášení „2000 slov“. Takový výklad převzaly také Svobodná Evropa a Hlas Ameriky.

Strana musí působit ofenzivně, sjednotit všechny své členy k aktivnímu

a rozhodnému postupu, vyvarovat se sektářských přístupů i liberalismu, na kritiku jakéhokoliv druhu odpovídat argumentovaně, věcně, reagovat klidně a s rozvahou. Nelze připouštět váhavost nebo skepsi, nutno se soustředit na důslednou realizaci programu přestavby a demokratizace, na uskutečňování závěrů 7. zasedání ÚV KSČ a následných zasedání ústředního výboru.

Musíme počítat i s další destrukční činností nejrůznějších tzv. neformálních organizací i s provokativními akcemi (zejména k 21. srpnu). Účinně čelit jim můžeme pouze, rozvineme-li a na vyšší úroveň pozvedneme masovou politickou práci, celou ideologickou činnost v duchu 10. zasedání ÚV KSČ a vystoupení generálního tajemníka s. Miloše Jakeše na 13. a 14. zasedání ÚV KSČ.

Naši odpovědi musí být důsledná realizace opatření týkajících se přestavby hospodářského mechanismu, plnění národohospodářských úkolů, aktivizace strany a celé Národní fronty.

SÚA, ÚV KSČ – dálnopisy a dopisy, 478/1989

- 1 Informace byla odeslána dálnopisem ústřednímu výboru KSS, krajským a okresním výborům KSČ a stranickým grémiím v armádě a resortu ministerstev vnitř. Opis dálnopisu pak obdrželi členové a kandidáti ÚV KSČ a další vysocí funkcionáři. Byla již druhou informací o výzvě Několik vět. Text výzvy poslalo předsednictvo ÚV KSČ vedoucím tajemníkům zmíněných stranických grémií již 28. června a vyzvalo je k přijetí „potřebných politických opatření“, která by zabránila šíření výzvy a její podepisování československými občany. S textem výzvy měl být pouze ústně seznámen „nezbytný okruh funkcionářů“. (*SÚA, ÚV KSČ – dálnopisy a dopisy.*)
- 2 Text výzvy Několik vět uveřejnila zahraniční média 29. června 1989. Organizátory podpisové akce, jejichž adresy byly uveřejněny pod textem výzvy, byli Stanislav Devátý, Václav Havel, Jiří Křižan, Alexandr Vondra.

9

1989, 18. října, Praha

Dálnopis generálního tajemníka ÚV KSČ M. Jakeše odeslaný vedoucím tajemníkům krajských (městských), okresních (obvodních) výborů KSČ a KSS o vnitropolitické situaci v zemi a aktivitách „vnitřního protivníka“.¹

Vážení soudruzi,

předsednictvo ÚV KSČ se v pátek 13. října 1989 mimo jiné zabývalo vnitropolitickou situací v zemi a aktivitami vnitřního protivníka v souvislosti s blížícími se oslavami státního svátku ČSSR – 28. října t.r. Bylo rozhodnuto v základních rysech o některých současných projevech nepřátelské činnosti vás informovat.

Byli jste již informováni o vzniku celé řady tzv. nelegálních skupin a struktur v naší republice, o jejich záměrech vyvolávat neklid a zdiskreditovat politiku komunistické strany a našeho socialistického státu. Jejich aktivita v tomto období výrazně stoupá. Tzv. nezávislé skupiny a jejich exponenti v čele s Chartou 77 se nyní pokoušejí o sjednocení sil a o vytvoření „jednotné opoziční strany“. Snaží se získávat další příznivce v naší veřejnosti, hlavně mezi mládeží, a chtějí je vtáhnout do protispolečenské činnosti. Hledají cesty, jak pronikat i do legálních struktur, do organizací a stran sdružených v Národní frontě.

Jak jste již byli dříve upozorněni, zvyšuje svou aktivitu i Klub za socialistickou přestavbu – „Obroda“ zformovaný z části bývalých funkcionářů KSČ vyloučených pro pravcové postoje a bývalých členů sociálně demokratické strany. Snaží se svým hodnocením minulého vývoje a pomluvami oddělit členskou základnu od vedení strany, negativně ovlivnit průběh výročních členských schůzí a konferencí, narušit přípravu XVIII. sjezdu KSČ.

Mají v tomto smyslu připraven dopis,² který se jim nepodařilo vydat před 21. srpnem t.r. a chtějí jej nyní v závěru tohoto týdne zaslat základním organizacím a komunistům. V dopise se zveličují některé naše nedostatky při realizaci politiky KSČ a jsou znevažovány dosavadní výsledky budování socialismu. V dopise hovoří o tom, že se nacházíme v krizi způsobené komunistickou stranou, která nese hlavní odpovědnost za existující problémy a nedostatky. Z toho je jasné patrné, že pokračují v úsilí o narušování a oslabování jednoty strany a vyvolávání nedůvěry k vedoucím funkcionářům KSČ. Přes přijatá opatření je možné, že se tento materiál dostane do některých základních organizací strany v okruhu vaší působnosti. Je proto třeba přijmout potřebná opatření, aby především výbory základních organizací KSČ a členové strany byli připraveni čelit těmto snahám.

Z dostupných informací vyplynulo, že se ilegální struktury za aktivní podpory zahraniční propagandy intenzivně připravují na zneužití státního svátku ČSSR – 28. října t.r. k organizování nepovolených demonstrací v Praze, ale i v ostatních místech republiky. Je možné, že po neúspěchu v srpnu se pokusí o otevřenou konfrontaci se státní mocí. Chtějí dokázat, že mají vliv na část společnosti. Hlavní podporu hledají především mezi mládeží.

Tato situace vyžaduje přijmout ve všech krajích a okresech obdobná opatření jako v srpnových dnech. Je nutno rozvinout masovou politickou práci mezi členy strany v základních organizacích i mezi bezpartijními v pracovních kolektivech. Jde o to, ovlivňovat účinně myšlení lidí, pozorně sledovat jejich názory v okruhu působnosti stranických organizací, znát nálady a pohotově reagovat na nepřátelskou činnost, nesprávné postoje a pomluvy. Vyvozovat stranické závěry se musí v těch případech, kdy někteří členové strany podporují různé nelegální akce. Opatření je třeba přijmout i po linii

státních orgánů k použití zákonných prostředků k energickému vystoupení proti pokusům nepřátelských sil vyvolat destabilizaci a nepokoje ve společnosti.

Předsednictvo ÚV KSČ vyjadřuje přesvědčení, že zvýšenou aktivitou stranických orgánů, organizací i jednotlivých komunistů za aktivní účasti státních orgánů a Národní fronty se podaří znemožnit záměry nepřátelských skupin a pokračovat v úspěšném budování socialismu v naší vlasti cestou přestavby a demokratizace.

Se soudužským pozdravem

Miloš Jakeš
generální tajemník ÚV KSČ

SÚA, ÚV KSČ – dálnopisy a dopisy, ÚV 0113/89.

- 1 Podle rozdělovníku obdržely dálnopis rovněž Výbor pro stranickou práci v ČSR, Hlavní politická správa ČSLA, náčelník politického oddělení ministerstva vnitra, Hlavní výbor KSČ na ministerstvu vnitra a Politická správa Pohraniční stráže a ostrahy státních hranic. Opis dálnopisu pak 27 vedoucích funkcionářů ÚV KSČ.
- 2 Otevřený dopis klubu Obroda členům KSČ, datovaný 2. října 1989, viz KOKOŠKOVÁ, Zdeňka – KOKOŠKA, Stanislav: *Obroda – Klub za socialistickou přestavbu*. Dokumenty. Praha 1996, ÚSD AV ČR a Maxdorf, s. 145–146.

10

1989, 29. října, Praha

*Vnitrostranická informace č. 84 o situaci v krajích ve dnech 27.–29. října 1989.*¹

Podle zpráv krajských (městských) výborů strany došlo, mimo hlavního města Prahy, po realizaci opatření k zabezpečení klidu a pořádku v období výročí vzniku Československé republiky pouze k ojedinělým projevům aktivity nelegálních struktur. V celé republice převažoval po oba volné dny klid.

Aktivita nepřátelských sil vyústila v některých místech v rozšiřování anonymních dopisů i letáků, urážejících vedoucí představitele KSČ a státu, vyzývajících k pokládání květin na místech, kde byly dříve umístěny pomníky T. G. Masaryka, i k jejich obnově, k tichým demonstracím apod. Například dne 28.10.1989 v 0.05 hod. zadržela Veřejná bezpečnost signatáře Charty 77 Víta Zukala (zetě mluvčího Charty Hradílka) při vzhazování letáků do domovních schránek některých občanů ve Valašském Meziříčí (Severomoravský kraj). Byli v nich zváni k účasti na vycházce k bývalému pomníku T. G. Masaryka v Poličné. V některých místech se vyskytly i různé hanlivé nápisy.

V ojedinělých případech také došlo k narušení výzdoby, ke stržení československých a rudých vlajek. Bylo tomu tak například v Praze 1 v Rybné ulici, kde byl zadržen při tomto činu student právnické fakulty M. Hynek (člen KSČ) a ve Žďáru nad Sázavou (Jihomoravský kraj) dva mladíci.

Vývoj situace v jednotlivých místech, tak jak to uvádějí krajské (městské) výbory strany, potvrdil, že řada záměrů nelegálním skupinám nevyšla. Například na městském oddělení VB v Přívoze a Ostravě 1 (Severomoravský kraj) bylo preventivně předvedeno 78 „známých osob“, které se zdržovaly v okolí náměstí Lidových milicí, kde měla být organizována tichá demonstrace. Vzápětí byly propuštěny. V Červeném Kostelci (Východočeský kraj) se na místním hřbitově shromáždilo na 30 občanů, kteří skandovali „Masaryk, Masaryk“. Po jejich rozptýlení byl obnoven klid. Osm výtržníků bylo předvedeno na obvodní oddělení VB. V Brně (Jihomoravský kraj) se nepodařilo organizovanou tichou demonstraci 28.10.1989 v 15.00 hodin uskutečnit. K většímu shromažďování mladých lidí s trikolórami a odznaky Cibulky na klopách docházelo na náměstí Svobody v 16.00 hodin. Jakmile začali příslušníci VB zjišťovat totožnost, rozcházel se. Na oddělení VB bylo předvedeno 12 z nich. V Lánech (Středočeský kraj) se u hrobu T. G. Masaryka sešlo 400–500 lidí. Přítomní zazpívali hymnu a píseň „Ach synku, synku“ a v klidu se rozešli.

Celkem v krajích bylo při různých provokačních akcích zadrženo 198 občanů a 958 perlustrováno.

Ojediněle došlo rovněž k pokusům zneužít probíhající přísahy příslušníků ČSLA. Například v Časlavi (Středočeský kraj) byl umístěn na záchytné stanici podnapilý P. P., který při nácviu na vojenskou přísahu zdravil procházející útvary ČSLA fašistickým pozdravem. Ve Znojmě (Jihomoravský kraj) byli zadrženi dva mladíci, volající při vojenské přísaze „Hurá, ať žije Havel“, a v Bechyni (Jihočeský kraj) pět mladých lidí (podnapilých) vykřikujících urážlivá hesla na adresu příslušníků ČSLA.

Největší pozornost z hlediska přijímaných bezpečnostních opatření byla věnována v těchto dnech hlavnímu městu Praze. Podle signálů z nelegálních struktur, různých zachycených letáků, výzev i relací západních sdělovacích prostředků se očekávalo masovější vystoupení nepřátelských sil, než tomu bylo v tyto dny minulého roku i 21. srpna 1989.

Až do odpoledních hodin 28.10.1989 pulzoval v Praze normální běžný život, na všech obvodech byl klid a pořádek. Důstojně a naprosto bez rušivých jevů proběhla dopoledne na Václavském náměstí slavnostní přísaha vojáků ČSLA, příslušníků Pohraniční stráže a vojsk ministerstva vnitra.

Po 15.00 hodině se v horní části Václavského náměstí začaly tvořit hloučky, zejména mladých lidí. Na pokyn kameramanů západních televizních společností (ITN, ABC News, CBS News, ZDF a dalších) se začal vytvářet u sochy

svatého Václava souvislejší dav v počtu 800 a postupně 1000 i více osob. Dav začal skandovat hesla: „Chceme novou vládu“, „Chceme svobodu“, „Ať žije Charta“, „Ať žije Havel“, „Ať žije Masaryk“, „Bijte je, bijte je“ a podobně. Rozvinuty byly dva transparenty s nápisy „Pravda vítězí“ a „Republiku si rozvracet nedáme“. Skupinka lidí také zpívala státní hymnu. Po několikere výzvě k rozchodu, která byla provázena pískotem, potleskem, posměšnými výkřiky a provoláváním dalších hesel, zakročily jednotky bezpečnosti a Lidových milicí. Za použití mírnějších prostředků dav rozptýlily a vytlačily do postranních ulic. Václavské náměstí bylo uzavřeno. Až do 19.00 hodin se pak skupinky demonstrujících přesunovaly a shromažďovaly na dalších místech v Praze, hlavně na Staroměstském náměstí, kde před radnicí opět došlo k pískání a skandování hesel proti straně a vládě (asi 2000 lidí). K menšímu sročení pak také došlo na náměstích Primátora Vacka, I. P. Pavlova, Republiky, u Národního divadla, Na Františku apod. Bezpečnostní síly a jednotky LM vždy účinně a korektně zasáhly a skupiny lidí rozptýlily.

Celkový počet demonstrujících se reálně odhaduje na 3000 osob, i když západní sdělovací prostředky uvádějí vyšší, rozdílné počty. Jejich vystoupení v podstatě nenacházelo podporu přihlížejících občanů.

Při uvedených akcích v Praze (28.10.1989) bylo perlustrováno 380 osob, z toho 50 cizinců, zadrženo bylo 359 neaktivnějších, z toho 18 cizinců a 52 těch, kteří se již zúčastňovali předcházejících nepovolených akcí. Mezi zajištěnými byli i aktivní exponenti nelegálních struktur – A. Šabatová, L. Kohout, A. Vondra, I. Havel, L. Balabán, B. Netopil. Hlavní zastoupení měli pracovníci služeb (96), studenti středních a vysokých škol (60). Zraněno a ošetřeno bylo v OÚNZ 7 civilistů a 5 příslušníků SNB. Nikdo nebyl hospitalizován.

V neděli 29.10.1989 se kolem 15.00 hod. znovu začaly na Václavském náměstí u Domu potravin tvořit hloučky hlavně mladých lidí (asi 150). Část z nich měla v klopách trikolory. Přítomni byli opět kameramani šesti západních televizních stanic. Tyto skupiny se však neodhodlaly k vystoupení a před 16. hodinou se rozptýlily. Kameramani tří společností také odešli. Nebylo třeba zásahu pořádkových sil. Příslušníci VB prováděli pouze perlustraci osob.

SÚA, ÚV KSC – vnitrostranické informace, inf. 03224 84.

- 1 Informace vycházela ze zprávy o bezpečnostní situaci v Československu připravené sekretariátem operačního štábu FMV již 28. října. Vnitrostranická informace však nepřevzala v explicitní podobě závěry této zprávy, kde se mj. uvádí: „Vnitřním a vnějším nepřítelům se nezdařil záměr vyvolat masové protestní akce v předpokládaném rozsahu. Obdobně jako v předcházejících případech, zůstaly akce omezeny pouze na území hl.m. Prahy. Z průběhu bezpečnostních opatření i předběžného vyhodnocení předvedených a perlustrovaných osob je zřejmé, že část účastníků tvoří tytéž osoby, které se obdobných akcí zúčastňovaly i v minulosti.“ Viz *Securitas Imperii*, 4/III, s. 696–699.

Seznam publikovaných dokumentů

- 1 1986, 1. ledna, Praha. – Část zprávy ministra vnitra Vratislava Vajnara Zhodnocení úkolů SNB, PS a vojsk MV po XVI. sjezdu KSČ. Cíle a hlavní úkoly služební činnosti SNB, PS a vojsk MV po XVII. sjezdu KSČ v letech 1986–1990, předložené předsednictvu ÚV KSČ.
(s. 9)
- 2 1987, 30. června, Praha. – Část zprávy ministra vnitra V. Vajnara Zhodnocení plnění hlavních úkolů SNB, PS a vojsk MV v roce 1986, předložené předsednictvu ÚV KSČ.
(s. 12)
- 3 1988, 25. ledna, Praha. – Část Zprávy o bezpečnostní situaci v ČSSR, cíle a hlavní úkoly služební činnosti SNB, PS a vojsk MV, předložené ministrem vnitra V. Vajnařem předsednictvu ÚV KSČ.
(s. 14)
- 4 1988, 6. května, Praha. – Dopis sekretariátu ÚV KSČ nižším stranickým složkám o „aktivizaci sil vnitřního a vnějšího protivníka“.
(s. 19)
- 5 1989, 1. února Praha. – Dálnopis tajemníka ÚV KSČ Karla Hoffmanna nižším stranickým složkám s informacemi o aktivitách nezávislých občanských iniciativ.
(s. 26)
- 6 1989, 6. února, Praha. – Dálnopis předsednictva ÚV KSČ nižším stranickým složkám o opatřeních proti aktivitám nezávislých občanských iniciativ.
(s. 31)
- 7 1989, 5. května, Praha. – Informace sekretariátu ÚV KSČ o aktivitách „vnitřních a vnějších nepřátel“ určená nižším stranickým složkám, kandidátům ÚV KSČ a dalším stranickým a státním funkcionářům.
(s. 38)

- 8 1989, 7. července, Praha. – Rozbor petice Několik vět vypracovaný oddělením propagandy ÚV KSČ a odeslaný s průvodním dopisem tajemníka ÚV KSČ Jana Fojtíka vybranému okruhu stranických grémií.
(s. 42)
- 9 1989, 18. října, Praha. – Dálnopis generálního tajemníka ÚV KSČ M. Jakeše odeslaný vedoucím tajemníkům krajských (městských), okresních (obvodních) výborů KSČ a KSS o vnitropolitické situaci v zemi a aktivitách „vnitřního protivníka“.
(s. 54)
- 10 1989, 29. října, Praha. – Vnitrostranická informace č. 84 o situaci v krajích ve dnech 27.–29. října 1989.
(s. 56)

Obsah

Úvod	5
Dokumenty	7
Seznam publikovaných dokumentů	59

Vedení KSČ o disentu a opozici

Dokumenty z ledna 1986 – října 1989

K vydání připravil František Koudelka
ve spolupráci s Alenou Noskovou a Vilémem Prečanem

Vydaly Československé dokumentační středisko, o.p.s.
a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1999

Vychází jako 4. sešit studijních materiálů pro mezinárodní konferenci
Demokratická revoluce v Československu 1989 – předpoklady,
průběh a bezprostřední výsledky (Praha 14.–16. října 1999)
Vytiskla Polygrafická výroba Příbram

1. vydání
Náklad 250 výtisků

